

SVEUČILIŠTE U ZADRU

ODJEL ZA PSIHOLOGIJU

**ULOGA OBRAZOVNIH ASPIRACIJA I OČEKIVANJA TE
PONAŠANJA RODITELJA U OBJAŠNJENJU
PERFEKCIONIZMA NJIHOVE DJECE**

DIPLOMSKI RAD

Mia Erceg

Mentorica: Doc. dr. sc. Ana Slišković

Zadar, 2014.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	3
1.1. Adolescencija i formiranje pojma o sebi.....	3
1.2. Ponašanje roditelja.....	4
1.3. Dimenzije roditeljstva.....	5
1.4. Povezanost zasebnih dimenzija ponašanja roditelja s dječjim funkcioniranjem.....	7
1.5. Spol djeteta kao odrednica roditeljskog ponašanja.....	9
1.6. Očekivanja roditelja.....	12
1.6.1. Uključenost roditelja u školovanje djeteta.....	12
1.6.2. Prediktori očekivanja i aspiracija roditelja.....	13
1.6.3. Posljedice roditeljskih očekivanja.....	16
1.7. Perfekcionizam.....	18
1.7.1. Osnovna obilježja perfekcionizma.....	18
1.7.2. Uloga roditelja u razvoju perfekcionizma.....	21
1.8. Polazište i cilj istraživanja.....	23
2. Problemi i hipoteze.....	24
2.1. Problemi.....	24
2.2. Hipoteze.....	24
3. Metoda.....	26
3.1. Ispitanici.....	26
3.2. Mjerni instrumenti.....	26
3.2.1. Skala obrazovnih aspiracija i očekivanja za adolescente - SEAEA (Jacob, 2011.).....	26
3.2.2. Upitnik za procjenu roditeljskog ponašanja (CRPBI-57, Keresteš, 1999, prema Keresteš, 2002).....	28
3.2.3. Multidimenzionalna skala perfekcionizma-MPS-F (Frost i sur., 1990, prema Zubčić i Vulić-Protić, 2008).....	29
3.3. Postupak.....	31
4. Rezultati.....	32
4.1. Razlike u obrazovnim očekivanjima i aspiracijama roditelja te dječjim procjenama roditeljskog ponašanja s obzirom na osnovne socio-demografske karakteristike roditelja i djeteta.....	32
4.2. Razlike u dimenzijama perfekcionizma djece s obzirom na spol, razred i redoslijed rođenja djeteta te stručnu spremu roditelja.....	45
4.3. Doprinosi obrazovnih očekivanja i aspiracija roditelja te dječjih procjena njihovog ponašanja u objašnjenju pojedinačnih dimenzija perfekcionizma njihove djece.....	48
4.3.1. Doprinosi obrazovnih očekivanja i dječjih procjena ponašanja majke u razvoju perfekcionizma njihove djece.....	50

4.3.2. Doprinosi obrazovnih očekivanja i dječjih procjena ponašanja oca u razvoju perfekcionizma njihove djece.....	54
5. Rasprava.....	58
5.1. Razlike u obrazovnim očekivanjima i aspiracijama roditelja te dječjim procjenama roditeljskog ponašanja s obzirom na osnovne socio-demografske karakteristike roditelja i djeteta.....	58
5.2. Razlike u različitim dimenzijama perfekcionizma djece s obzirom na spol, razred i redosljed rođenja djeteta te stručnu spremu roditelja.....	62
5.3. Doprinos obrazovnih očekivanja i aspiracija roditelja te dječje procjene njihovog ponašanja u objašnjenju perfekcionizma njihove djece.....	64
5.3.1. Doprinosi obrazovnih očekivanja i dječjih procjena ponašanja majke i oca u razvoju perfekcionizma njihove djece.....	66
5.4. Kritički osvrt na provedeno istraživanje i implikacije.....	71
6. Zaključci.....	73
7. Literatura.....	75
Prilozi.....	79
Prilog 1 – Prikaz faktorske analize SEAEA upitnika.....	79
Prilog 2 – Prikaz Pearsonovih koeficijenata korelacije između pojedinih faktora perfekcionizma kod djece.....	80
Prilog 3 - Deskriptivna statistika pojedinih dimenzija perfekcionizma s obzirom na spol, razred i redosljed rođenja djeteta te stručnu spremu roditelja.....	81

ULOGA OBRAZOVNIH ASPIRACIJA I OČEKIVANJA TE PONAŠANJA RODITELJA U OBJAŠNJENJU PERFEKCIONIZMA NJIHOVE DJECE

Perfekcionizam se može definirati kao težnja za nepogrešivošću koja može imati negativne posljedice na funkcioniranje pojedinca. Dosadašnja istraživanja su većinom bila usmjerena na to kako ponašanje i očekivanje roditelja utječe na djetetov uspjeh u školi, a zanemario se utjecaj tih varijabli na psihičko funkcioniranje djeteta te se ne uzima u obzir kako previsoka ili preniska očekivanja, manjak emocionalnosti i prevelika kontrola od strane roditelja mogu utjecati na psihičko stanje djeteta, a time, između ostalog, i na razvoj perfekcionizma. U skladu s tim, glavni cilj ovog istraživanja bio je utvrditi povezanost obrazovnih očekivanja i aspiracija te dječjih procjena ponašanja roditelja s pojedinim dimenzijama perfekcionizma djeteta. U istraživanju su sudjelovala 93 učenika od prvog do četvrtog razreda gimnazije i njihovi roditelji. Od mjernih instrumenata korištena je Skala obrazovnih aspiracija i očekivanja za adolescente- SEAEA kojom su se ispitivala obrazovna očekivanja roditelja, Upitnik za procjenu roditeljskog ponašanja- CRPBI-57 te Multidimenzionalna skala perfekcionizma- MPS-F koje su ispunjavali učenici. Rezultati su pokazali da je majka više uključena u pripremu adolescenata za daljnja obrazovna postignuća te da djeca procjenjuju da majke pokazuju više prihvaćanja i psihološke kontrole u odnosu na oca. Očeva promjenjivost obrazovnih očekivanja i aspiracija je značajno veća za djevojčice nego za dječake. Uključenost oca u pripremu za obrazovna postignuća je značajno veća u prvom razredu srednje škole u odnosu na više razrede dok djeca u prvom i drugom razredu procjenjuju da ih majke, u prosjeku, više prihvaćaju u odnosu na djecu u trećem i četvrtom razredu. Također, djeca prvog razreda procjenjuju da ih očevi više prihvaćaju u odnosu na djecu završna dva razreda srednje škole. Konačno, djeca u drugom i trećem razredu procjenjuju da ih očevi, u prosjeku, više prihvaćaju u odnosu na djecu u četvrtom razredu srednje škole. Ispitivani efekti socio-demografskih varijabli na dimenzijama perfekcionizma uglavnom nisu značajni uz iznimku dobivene statistički značajne razlike u postavljanju osobnih standarda dječaka i djevojčica, pri čemu dječaci postavljaju značajno više osobne standarde u odnosu na djevojčice. Ukoliko perfekcionizam promatramo kao adaptivan i maladaptivan, rezultati su pokazali da su značajni prediktori adaptivnog perfekcionizma (organiziranosti i postavljanja osobnih standarda) djetetova procjena prihvaćanja od strane majke i oca te očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca, dok su značajni prediktori maladaptivnog perfekcionizma (zabrinutosti zbog pogrešaka, procjene roditeljskih očekivanja i prigovaranja te sumnje u vlastitu izvedbu) djetetova procjena odbacivanja i psihološke kontrole roditelja, procjena visoke bihevioralne kontrole oca te promjenjivost obrazovnih očekivanja oca.

ROLE OF PARENTAL ASPIRATIONS, EXPECTATIONS AND BEHAVIOR IN EXPLAINING PERFECTIONISM OF THEIR CHILDREN

Perfectionism can be defined as a pursuit of flawlessness that can have negative effects on the functioning of the individual. Previous studies have mainly focused on how the behavior and expectations of parents affect child's school success and neglected the impact of these variables on the psychological functioning of the child. Previous studies do not take into account how high or extremely low expectations, lack of excessive emotionality and control by parents can affect the mental state of child and thus, among other things, the development of perfectionism. Taking that into consideration, the main aim of this study was to investigate the relationship between educational expectations and aspirations and child's assessment of parental behavior with particular dimensions of child's perfectionism. The survey involved 93 students from first to fourth grade of high school and their parents. Instruments used in that study were Scale of Educational Aspirations and Expectations for Adolescents-SEAEA which examined parental educational expectations, Children's Reports of Parental Behavior Inventory-CRPBI-57 and the Multidimensional Perfectionism Scale-MPS-F which were filled by students. The results showed that the mother is more involved in preparing adolescents for future educational achievement and that children are estimated that mothers show greater acceptance and psychological control in relation to the father. Father's variability of educational expectations and aspirations is significantly higher for girls than for boys. The involvement of the father in the preparation of educational achievement was significantly higher in the first year of high school compared to higher grades while children are estimated that their mothers, on average, show greater acceptance of children in first grade and second grade compared to the third and fourth grade. Furthermore, children in the first grade are estimated to be more accepted by their fathers compared to children in final two years of high school. Finally, children in second and third grade are estimated that fathers, on average, show greater acceptance than children in the fourth grade of high school. Tested effects of socio-demographic variables on the dimensions of perfectionism are generally not significant with the exception of statistically significant differences in setting personal standards of boys and girls, while boys are setting significantly higher personal standards than girls. If perfectionism is observed as adaptive and maladaptive, the results showed that significant predictors of adaptive perfectionism (organization and setting personal standards) are assessment of the child's acceptance by the mother and father and expectation and evaluation of education of the father, while significant predictors of maladaptive perfectionism (concern over mistakes, assessment of parental expectations and nagging and suspicion in their own performance) are child's assessment of the parental rejection and psychological control, assessment of father's high behavioral control and father's variability of educational expectations.

Keywords: perfectionism, parental educational expectations, assessment of parental behavior

1. UVOD

1.1. Adolescencija i formiranje pojma o sebi

Adolescencija je razvojna faza u životu pojedinca koja povezuje djetinjstvo i ranu odraslu dob te obuhvaća vremensko razdoblje približno između 10. i 22. godine života. Pojam adolescencije uključuje emocionalne, kognitivne, ponašajne i socijalne promjene u funkcioniranju osobe, dok naziv pubertet označava fizičke manifestacije seksualnog sazrijevanja (Boričević Maršanić, 2011). Tijek adolescentnog razvoja ovisi o biološkim, sociokulturnim i emocionalnim čimbenicima. Stoga, postoje individualne i kulturalne razlike u intenzitetu i dugotrajnosti trajanja konflikta, promjena raspoloženja i rizičnog ponašanja tijekom adolescencije. Može se reći da je adolescencija jedno od dužih prijelaznih razdoblja s vrlo intenzivnim promjenama. Pred adolescente su postavljeni i brojni zahtjevi pri čemu se od adolescenata zahtjeva da postignu određeni stupanj individuacije, ali i da se istodobno što više prilagode društvu u kojem žive.

U adolescenciji normalno dolazi do velikih promjena. Promjene koje se najviše ističu su promjene osjećaja i stavova pojedinca kao i njegovog odnosa s drugim ljudima. Mladi ljudi stječu novi uvid u svoje fizičke, kognitivne i emocionalne sposobnosti, uključujući doživljaj vlastite individualnosti i osobne vrijednosti. Iako se u adolescenciji proširuje krug ljudi s kojima adolescenti dolaze u kontakt, obitelj ostaje temeljno mjesto nastajanja, rasta i razvoja koja je važan čimbenik u njihovom formiranju pojma o sebi. Osoba formira pojam o sebi na temelju informacija koje dobiva od strane za nju značajnih ljudi. U početku formiranja pojma o sebi najveći značaj imaju roditeljska očekivanja i procjene, koje zatim ustupaju svoje mjesto vršnjačkoj grupi (Krstić, 2008). Dakle, pojam o sebi je kumulativna organizacija iskustava o sebi koja osoba stječe u interakciji sa drugima. U toj interakciji, osoba se stavlja na poziciju drugog i iz njegove perspektive analizira i procjenjuje sebe i svoje postupke.

U roditeljskom viđenju adolescenata javlja se posebna dimenzija koja značajno obilježava međusobni odnos adolescenata i njihovih roditelja. Za adolescente je jako značajno koliko roditeljska slika o njima prati njihovo sazrijevanje i osamostaljivanje (Krstić, 2008). U skladu s time, može se zaključiti da različita ponašanja roditelja mogu na različite načine utjecati na razvoj i ponašanje njihove djece.

1.2. Ponašanje roditelja

Iako je adolescencija razdoblje različitih promjena, jedno od dominantnih obilježja adolescencije jest povećana potreba za diferencijacijom sebe od drugih i izgradnja vlastitog identiteta. Sukladno s navedenim, Lacković-Grgin, Penezić i Žutelija (2001) su dobili rezultate koji upućuju na to da adolescenti provode manje vremena s roditeljima u odnosu na ranije razvojno razdoblje. No, važno je napomenuti da, iako teže separaciji i individualitetu, kao i većoj usmjerenosti na vlastite interese i ciljeve (koji se razlikuju od roditeljskih), adolescenti sebe i dalje doživljavaju kao dio obitelji i očekuju roditeljsku emocionalnu predanost (Lacković-Grgin, 2006). Budući da se socio-emocionalni razvoj djeteta odvija dobrim dijelom pod utjecajem djetetove uže okoline, osobito roditelja, važno je razmotriti kako je ponašanje roditelja prema djetetu povezano s dječjom prilagodbom, odnosno preispitati kakva je uloga obitelji u razvoju specifičnih dječjih problema. Belsky (1984) je prvi istaknuo kako je utjecaj roditeljskoga ponašanja na razvoj djeteta rezultat procesa u kojem sudjeluju višestruke unutar-obiteljske i izvan-obiteljske determinante, uključujući i nezanemariv utjecaj djeteta na roditelje. Samo roditeljsko ponašanje je kompleksno i nema jednostavnih odgovora na pitanja kako se pravilno ponašati prema djeci različite dobi i u različitim situacijama. Odnos djeteta i roditelja dinamičan je i u interakciji s različitim faktorima (genetskim faktorima, dječjim i roditeljskim karakteristikama, bračnim odnosom roditelja, socioekonomskim statusom obitelji itd.). Međutim, ono što je vrijedno naglasiti jest da se u velikom broju istraživanja stalno ističe važnost roditeljskoga pozitivnog odnosa prema djeci, koji uključuje brigu, toplinu, podršku i umjereni nadzor u prevenciji dječjih problema (Macuka, 2007).

1.3. Dimenzije roditeljstva

Postoje različite teorije koje nastoje objasniti odnos roditelja i djeteta. Jedna od poznatijih teorija je Bowlbyjeva teorija privrženosti koja naglašava važnost iskustava u ranom djetinjstvu za odnos adolescenata i roditelja. Vrsta privrženosti koju dijete stvori sa primarnim skrbnikom utječe na to kakve će odnose dijete stvarati u budućnosti s drugim ljudima. Iz ove teorije proizlazi da sigurno privrženi adolescenti imaju razvijene kognitivne modele koji im omogućuju adekvatne odnose s drugima dok oni nesigurno privrženi imaju unutarnji kognitivni model zbog kojeg im drugi ljudi djeluju prijeteće i neprijateljski, a sebe vide kao nevrjedne ljubavi i pažnje (Allen i Land, 1999).

Veliki broj istraživanja se bavio proučavanjem specifičnih oblika roditeljskoga ponašanja i odgojnih postupaka u kojima su utvrđene dvije temeljne dimenzije roditeljstva – emocionalnost i kontrola (Darling i Steinberg, 1993.; Martin i Colbert, 1997.; Cummings i sur., 2000., prema Burić, Macuka, Sorić i Vulić-Prtorić, 2007).

Emocionalnost se odnosi na emocije koje roditelj doživljava i pokazuje u odnosu s djetetom. Ova se dimenzija naziva još i podrškom, toplinom, osjetljivošću, prihvaćanjem, brigom ili njegovanjem, te se na jednom kraju ove dimenzije nalazi emocionalna toplina i prihvaćanje djeteta, a na drugom kraju hladnoća, odbacivanje, udaljenost, neprijateljstvo prema djetetu (Peterson i Hann, 1999).

Emocionalno topli roditelji prihvaćaju svoju djecu, pružaju im podršku, razumijevanje, brigu i pažnju, često im se osmjehuju, prijateljski su raspoloženi prema djetetu, nastoje vidjeti stvari iz njegove perspektive te poštuju njegove osjećaje. Od tehnika discipliniranja rabe objašnjenja, pohvale i ohrabivanja. S druge strane, emocionalno hladni roditelji zanemaruju svoje dijete, odbacuju ga, neprijateljski su raspoloženi prema njemu i općenito pokazuju malo pozitivnih emocija u dodiru s djetetom (Burić i sur., 2007).

Dimenzija kontrole, koja se još naziva i zahtjevnost ili restriktivnost, opisuje postupke koje roditelji primjenjuju kako bi modificirali ponašanje i unutrašnja stanja svoga djeteta. Dimenzija kontrole je također bipolarna te se na jednom kraju nalaze roditelji čija je kontrola nad djetetovim ponašanjem čvrsta, a na drugom kraju oni koji slabo kontroliraju djetetovo ponašanje. U novijim istraživanjima postoji podjela dimenzije kontrole na psihološku i bihevioralnu kontrolu (Darling i Steinberg, 1993; Cummings i sur., 2000, prema Burić i sur., 2007), pa prema tome postoje tri, a ne dvije, dimenzije roditeljskoga ponašanja.

Bihevioralna kontrola je pozitivan oblik roditeljske kontrole, za razliku od psihološke kontrole. Primjenom bihevioralne kontrole roditelji nastoje regulirati djetetovo ponašanje, pogotovo nepoželjne oblike ponašanja, uz pomoć postavljanja pravila ponašanja i nadziranja ponašanja dok se psihološka kontrola odnosi na roditeljska ponašanja koja uključuju pretjeranu kontrolu djetetovih aktivnosti, visoku razinu roditeljske pažnje, sprečavanje samostalnog rješavanja problema, izazivanje osjećaja krivnje ili uskraćivanje ljubavi.

U svakodnevnim interakcijama roditelja i djeteta se očituju ove roditeljske dimenzije ponašanja te značajno utječu na razvoj djetetove slike o sebi. Međutim, razvoj djeteta i socijalizacija u okviru obitelji nisu samo rezultat odnosa roditelj-dijete, nego funkcija kompleksnih transakcija između različitih odnosa u obitelji.

1.4. Povezanost zasebnih dimenzija ponašanja roditelja s dječjim funkcioniranjem

U dosadašnjim mnogobrojnim istraživanjima potvrđena je povezanost za svaku od zasebnih dimenzija ponašanja roditelja s dječjim funkcioniranjem. Pri tome se u zadnjih desetak godina naglašava potreba da se u istraživanjima na ovom području koriste u podjednakoj mjeri procjene koje daju roditelji i procjene koje daju sama djeca. Pokazalo se naime da djetetova percepcija interakcija u obitelji često nije značajno povezana s izvještajima roditelja, pa čak niti objektivnih promatrača, ali je najbolji prediktor psiholoških problema koji mogu nastati iz poremećenih obiteljskih odnosa (Vulić-Prtorić, 2002).

Emocionalna toplina roditelja prema djetetu ima pozitivne učinke na razvoj djeteta. U brojnim istraživanjima je potvrđeno da je roditeljska emocionalna toplina povezana s prosocijalnim ponašanjem adolescenata, pozitivnim vršnjačkim odnosima i zadovoljstvom u odrasloj dobi kao i s općenitom kompetencijom, formiranjem identiteta, akademskim uspjehom i samo-poštovanjem. Roditeljska emocionalna toplina je negativno povezana s zlouporabom alkohola, problemima u formiranju identiteta i vršnjačkih odnosa, poremećajima hranjenja i depresivnim simptomima adolescenata. Suprotno tome, svi aspekti internaliziranih (depresivnost, anksioznost, somatizacija) i eksternaliziranih (agresivnost) problema adolescenata najsnažnije su povezani s percepcijom odbacivanja od strane oca i majke (Amato, 1989; Sartor i Youniss, 2002; Bean i sur., 2003; Barnes i sur., 2000; Marta, 1997; McVey i sur., 2002; Whitbec i sur., 1993, sve prema Boričević Maršanić, 2011). U istraživanjima provedenim kod nas utvrđeno je da je očevo odbacivanje aspekt roditeljskog ponašanja koji je najviše povezan s različitim oblicima agresivnog, delinkventnog i ovisničkog ponašanja, depresivnosti, anksioznosti i beznadnosti te prilagodbe u školi i među vršnjacima (Kuterovac-Jagodić i Keresteš, 1997; Sočković, 1998; Ajduković, 1990; Glavak, 1998., Turčinov, 2000; Radić, 1999.; Vulić-Prtorić, 2000; Klarin, 2000, prema Vulić-Prtorić, 2002). Djeca općenito imaju potrebu da ih roditelji vole i prihvaćaju, pa je vrlo važno da im roditelji tu potrebu zadovolje. Nadalje, Pettit, Laird, Dodge, Bates, Criss (2001) su u svojoj longitudinalnoj studiji proučavali utjecaj bihevioralne i psihološke kontrole roditelja na pojavu problema u ponašanju. Utvrdili su kako psihološka kontrola koju provodi majka (koja se očituje u strogom i krutom načinu discipliniranja djeteta) utječe na razvoj eksternaliziranih problema (delinkventnoga ponašanja) osobito kod djevojčica u ranoj adolescenciji te na razvoj anksioznosti, depresivnosti i delinkventnoga ponašanja u kasnoj adolescenciji.

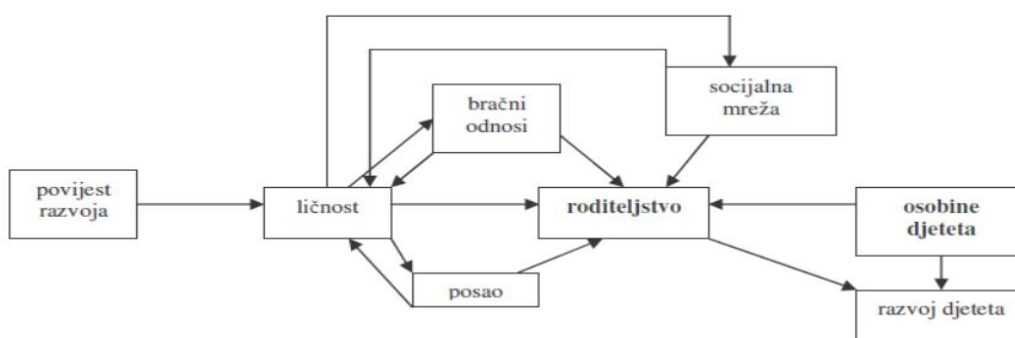
Dječji internalizirani simptomi (depresija, poremećaj hranjenja, usamljenost) najkonzistentniji su rezultat visoke razine roditeljske psihološke kontrole djeteta, dok je visoka razina bihevioralne kontrole u relaciji s niskom razinom eksternaliziranih simptoma (Barber, Olsen, Shagle, 1994; Barber, 1996), a stroga i nekonzistentna kontrola povezana je s problemima u ponašanju (Patterson, 1982., prema Macuka, 2007). Odnosno, psihološka je kontrola konzistentan prediktor internaliziranih i eksternaliziranih simptoma dok premalo bihevioralne kontrole od strane roditelja može rezultirati eksternaliziranim problemima kod djece, poput impulzivnosti, agresivnosti, delinkvencije i dr.

Prethodno spomenuta istraživanja pokazuju kako se različiti oblici roditeljskoga ponašanja mogu promatrati kao predisponirajući faktori ili izvori ranjivosti djeteta, ali i kao zaštitni faktori. Bolju prilagodbu imaju djeca koja su uspostavila sigurnu privrženost s roditeljima, koja imaju roditelje koji su emocionalno topli i umjereno kontrolirajući te potiču i prihvaćaju dijete. Zaključno se može reći kako je u većini istraživanja posljedica roditeljskoga ponašanja utvrđena značajna veza između roditeljskoga ponašanja i dječje prilagodbe, bez obzira na primijenjene mjere i dob ispitanika (Macuka, 2007).

1.5. Spol djeteta kao odrednica roditeljskog ponašanja

Kod odnosa roditelj-dijete istraživači su se uglavnom najprije usmjeravali na proučavanje utjecaja majke na dijete, a uloga oca je bila zanemarena (Maccoby i Martin, 1983, prema Boričević Maršanić, 2011). Tijekom posljednja dva desetljeća, zasebno od pojma „majčinstva“ istraživači se usmjeravaju i na pojam „očinstvo“ i to najprije kao na potporu majčinstvu, a u najnovije vrijeme kao bitan samostalni odgojni utjecaj neovisan od utjecaja majke. Rohner (1998) navodi kako je očeva ljubav jednako važna kao majčina, a neka istraživanja pokazuju da je i bolji prediktor kad su u pitanju problemi s prilagodbom, točnije s delinkvencijom i/ili psihopatologijom. Kuterovac-Jagodić i Keresteš (1997) su u svom istraživanju također potvrdili prediktivnu značajnost očevog odbijanja kad je u pitanju fizička i verbalna agresivnost te očevog prihvatanja u slučaju pokušaja predikcije ekstraverzije.

Belsky (1984) je predložio procesni model koji se odnosi na determinante roditeljstva. On smatra kako je roditeljsko ponašanje pod utjecajem više faktora (Slika 1). Jedan od faktora koji utječu na roditeljsko ponašanje su i osobine djeteta. Spol djeteta od rođenja determinira roditeljsko ponašanje. Naime, djetetov spol određuje boju odjeće i vrstu igračaka kojima će biti okruženo, ali i načine interakcije roditelja s njime. Tako se dječake više potiče na različite fizičke aktivnosti dok se s djevojčicama više razgovara. Spolne razlike potvrđene su i kod roditeljskog prihvatanja i odbacivanja. Procjena prihvatanja od strane majke kod djevojaka je značajno viša nego kod mladića. Djevojke doživljavaju i manje odbijanja i nerazumijevanja od strane oba roditelja (Macuka i Vulić-Prtorić, 2006).

Slika 1. Procesni model determinanti roditeljstva (Belsky, 1984)

Naime, različiti aspekti kvalitete obiteljskih interakcija su povezani s psihopatološkim simptomima u uzorku djevojčica u odnosu na uzorak dječaka. Dječaci koji procjenjuju da su roditelji prema njima grubi (često viču bez razloga, nazivaju dijete pogrđnim imenima, bezrazložno kažnjavaju, i sl.) ili da ih na neki način zanemaruju (nemaju vremena za druženje s djetetom, ne zanimaju se za djetetov svakodnevni život, nije im važno što dijete osjeća) imaju više simptoma depresivnosti, anksioznosti i agresivnosti. Kod djevojčica je pak kvaliteta obiteljskih interakcija manje značajan prediktor psihopatoloških simptoma. Djevojčice koje nemaju povjerenja niti nalaze utjehu i razumijevanje u svojoj obitelji i koje ne žele u budućnosti nalikovati svojim roditeljima, imaju više anksioznih simptoma te su sklonije somatizaciji. One djevojčice koje uz ovo opće nezadovoljstvo životom u svojoj obitelji percipiraju i da ih majka odbacuje, tj. da je prema njima gruba ili da ih zanemaruje, doživljavaju i veći broj depresivnih simptoma (Vulić-Prtorić, 2002).

Odgovori na pitanje o razlozima dobivanja značajnih razlika između dječaka i djevojčica s obzirom na kvalitetu odnosa s roditeljima uglavnom se kreću u okvirima teorija socijalizacije i usvajanja spolnih uloga. Socijalizacija djevojčica na razne načine interferira s njihovom samoaktualizacijom. Npr. postupci odgoja, pogotovo oca, koji ohrabruju spolno stereotipne aktivnosti mogu kod djevojčica rezultirati pojavom veće submisivnosti i ovisnosti o mišljenju drugih. Roditelji češće potiču istraživanje fizičke okoline dječaka za razliku od djevojčica koje obeshrabruju u njihovim nastojanjima da istraže svoju okolinu. Također, roditelji od djevojčica češće zahtijevaju da predviđaju posljedice svoga nepoželjnog ponašanja te da pokazuju ovisnost i sramežljivost. Uspjesi djevojčica se češće previde, a fizička agresija znatno je više osuđivana kod djevojčica nego kod dječaka. Međutim, osobine koje djevojčice štite od antisocijalnoga ponašanja mogu istodobno povećati rizik za razvoj internaliziranih problema. Roditelji često imaju visoka očekivanja zrelog interpersonalnog ponašanja kod djevojčica i manje su tolerantni prema njihovoj ljutnji i lošem ponašanju, pa često ne prihvaćaju njihovo asertivno ponašanje. Potiskivanje ljutnje, asertivnosti i drugih oblika samoizražavanja može povećati internalizirani stres te s vremenom rezultirati porastom samokritike, samookrivljanja i niskoga samopoštovanja, što je dio fenomenologije depresivnih iskustava (Zahn- Waxler, Klimes- Dougan, Slattery, 2000).

Youniss i Smollar (1985) u svom radu navode kako kćeri percipiraju svoje očeve kao autoritativne figure od kojih dobivaju savjete i pravila o tome kako se treba ponašati. Odnos s majkom uključuje kombinaciju autoriteta i intimnosti i upućuje na jednakost sudionika. K tome je odnos između kćeri i majke percipiran kao uzajamna potreba, tj. kćeri percipiraju majke kao osobe koje trebaju njihovu pomoć i mogu im tu pomoć i pružiti. Kritike i negativne poruke upućene od strane majke lakše se prihvaćaju nego kada ih uputi otac. S druge strane, odnos između sinova i očeva je asimetričan: oni mogu diskutirati o objektivnim i praktičnim sadržajima i zajednički se baviti nekim aktivnostima. Otac je dječacima identifikacijski model i dječaci imaju veću potrebu od djevojčica za očevim prihvaćanjem (Vulić-Prtorić, 2002). Odnos otac-dječak je više distanciran od odnosa dječaka s majkom i u većoj mjeri uključuje poštovanje, a kad se u tom odnosu jave problemi onda su oni uglavnom vezani za školsko postignuće ili neuspjeh sina da nešto napravi. Kada se jave problemi između sina i majke, oni su uglavnom vezani za ulogu majke kao autoriteta koji postavlja pravila. Sinovi očekuju od majki da se brinu za njih, da s njima pričaju o vlastitim problemima i doživljajima, ali ne i da postavljaju pravila i traže poslušnost (Vulić-Prtorić, 2002).

1.6. Očekivanja roditelja

1.6.1. Uključenost roditelja u školovanje djeteta

Roditelji mogu imati veliku ulogu u školskom uspjehu/neuspjehu svoje djece, ovisno o tome koliko su aktivno uključeni u njihovo školovanje. U skladu s time, oni mogu sudjelovati na način da pomognu djeci u savladavanju određenog gradiva, omogućće im instrukcije ili dodatne tečajeve kako bi unaprijedili svoje znanje i slično (Jacob, 2011).

Istraživanja su pokazala da su roditeljske aspiracije, ciljevi i vrijednosti, ali i ponašanja roditelja povezana s obrazovnim postignućem učenika (Okagaki i Frensch, 1998; Spera i sur. 2009; Spera, 2005; Wentzel, 1998, prema Šimić-Šašić, Klarin i Proroković, 2011). Jako je važna uloga uključenosti roditelja u školovanje djeteta. Međutim, povezanost uključenosti i obrazovnih postignuća djece varira ovisno o vrsti uključenosti. Prema tome, razlikujemo bihevioralnu uključenost koja se može definirati kao uključenost u školske aktivnosti ili u pomoć u učenju kod kuće; kognitivnu uključenost koja se odnosi na poticajne aktivnosti i iskustva; te osobnu uključenost koja se odnosi na stavove i očekivanja roditelja o školi i učenju i o dobi učenika (Hill i Tyson, 2009; Spera, 2005, prema Šimić-Šašić i sur., 2011). Niska razina nadgledanja od strane roditelja rizični je faktor za pojavu antisocijalnog ponašanja, teškoća u školi i sličnih problema kod djece (Fisher, Leve, O'Leary i Leve, 2003). Uključenost roditelja pomaže djetetu i u postavljanju i postizanju ciljeva te utječe na djetetov osjećaj kompetentnosti i vjerovanje u svoje sposobnosti, a samim time i na njegove emocije. Uključenost roditelja može biti izražena u obliku komuniciranja (npr. razgovaranje sa djetetom o školi, pomaganje oko domaće zadaće) i kroz vjerovanja (npr. pokazivanje aspiracija i očekivanja dječjih obrazovnih postignuća). Fan i Chen (2001) su u svom istraživanju pokazali da očekivanja roditelja imaju puno veću povezanost sa uspjehom djeteta u školi u odnosu na povezanosti uključenosti roditelja i uspjeha djeteta.

Očekivanja i aspiracije roditelja predstavljaju kritičnu ulogu koju roditelji imaju u uspjehu njihove djece u školi. Primjerice, ako roditelj ne očekuje od svog djeteta da ide na fakultet onda ga najvjerojatnije neće niti poticati na dodatni rad i pripremanje za fakultet, niti će ga dodatno financirati.

1.6.2. Prediktori očekivanja i aspiracija roditelja

Prije svega, važno je napraviti distinkciju pojmova: „očekivanje“ i „aspiracija“. Naime, aspiracije se mogu definirati kao nade ili želje roditelja da dijete postigne određeni cilj, dok se očekivanje odnosi na realističnija vjerovanja u to što dijete može postići. S obzirom na malu razliku u značenju, ova dva pojma se jako često koriste kao istoznačnice (Jacob, 2011).

Istraživanja koja su proučavala prediktore roditeljskih očekivanja i aspiracija o obrazovnom uspjehu djece većinom su usmjerena na socioekonomske varijable te su pokazala da je socioekonomski status (SES) značajni prediktor roditeljskih očekivanja. Međutim, na očekivanja roditelja može utjecati i cijeli niz drugih faktora. Između ostalog, na očekivanja može utjecati roditeljski stav o (ne)nasljednosti inteligencije. Naime, roditelji koji smatraju da je inteligencija stabilna i nepromjenjiva crtačnosti mogu postaviti niža očekivanja vjerujući da nema smisla imati visoke obrazovne ciljeve vezane za njihovu djecu budući da je njihova inteligencija ograničena i ništa se ne može napraviti da bi se unaprijedilo njihovo znanje. S druge strane, oni roditelji koji smatraju da je inteligencija promjenjiva više ulažu u obrazovanje svoga djeteta i postavljaju veće obrazovne ciljeve (Jacob, 2011).

Nadalje, u formiranju očekivanja jako je važan i roditeljev osjećaj samoefikasnosti. Naime, ukoliko roditelj vjeruje da može imati pozitivni utjecaj na školovanje svoga djeteta, on će, ujedno, biti i više uključen u njegovo školovanje i provesti će više vremena s djetetom u aktivnostima vezanim za školu (Hoover-Dempsey, Bassler i Brissie, 1992, prema Jacob, 2011). Dodatna istraživanja (Kaplan, Liu i Kaplan, 2001, prema Jacob, 2011) su pokazala da stupanj obrazovanja roditelja značajno predviđa roditeljska očekivanja vezana uz školovanje njihove djece te taj efekt postaje još izraženiji kada roditelji imaju visok stupanj negativnog samopoštovanja (npr. kad nemaju zašto biti ponosni, osjećaju se kao da su podbacili u mnogim područjima svoga djelovanja i sl.). Moguće je da roditelji koji imaju niži stupanj obrazovanja i veću razinu negativnog samopoštovanja postavljaju i niža očekivanja od svoje djece jer smatraju da djeca, kao ni oni, neće uspjeti, pa ni ne zahtijevaju od njih da nastave školovanje.

Socioekonomski status, također, utječe na to kakva obrazovna očekivanja ima roditelj. Roditelji višeg SES-a imaju veća očekivanja (Zhan, 2006). Kod ispitivanja obrazovnih postignuća hrvatskih učenika pokazao se također očekivani odnos između socioekonomskoga statusa i postignuća učenika (Gregurović i Kuti, 2010).

Kao što je već spomenuto, obrazovanje roditelja utječe na obrazovna očekivanja. Roditelji koji su visoko obrazovani imaju viša očekivanja od svoje djece od onih koji su niže obrazovani (De Civita i sur., 2004; Hossler i Stage, 1992, prema Jacob, 2011). Oni roditelji koji su dulje ostali u sustavu obrazovanja, čime su postigli višu obrazovnu razinu, mogu očekivati da će i njihovi potomci u obrazovnom kontekstu postizati bolje rezultate. S druge strane, oni koji su ranije napustili obrazovanje mogu očekivati da će i njihovi potomci u obrazovnom kontekstu imati niža postignuća. Naime, sličnost postignuća roditelja i njihovih potomaka, kada je riječ o obrazovnom kontekstu, može biti rezultat zajedničkih okolinskih utjecaja i uvjeta, a ne rezultat izravne genetičke transmisije ili izravnog utjecaja obilježja roditelja na ponašanja djece, što je dugo bilo dominantno objašnjenje (Frish i Zussman, 2009, prema Burušić i Babarović, 2010). U novije vrijeme javljaju se istraživanja "roditeljskih ulaganja" (eng. *parental investment*) vremena, energije i materijalnih sredstava u boljitak potomaka. U obrazovnijih roditelja ta su ulaganja izraženija, među ostalim i zbog toga što su takvi roditelji na „vlastitoj koži“ na razne načine imali prigodu iskusiti pogodnosti višega obrazovanja, kao što su viša razina primanja, bolji položaj u društvu, veća količina vremena za vlastite potrebe i slično (Yamauchi, 2009; Geary, 2005; Brown i sur., 2009, prema Burušić i Babarović, 2010). Osim utvrđivanja opće povezanosti obrazovanja roditelja i postignuća djece, u dosadašnjim istraživanjima razmatran je i specifičan odnos postignuća djece s obrazovanjem oca, odnosno obrazovanjem majke, gdje su pružana različita objašnjenja tih parcijalnih povezanosti. Primjerice, Haveman i Wolfe (1995), na osnovi dostupnih američkih podataka, zaključuju kako je uključenost majke u obrazovanje djeteta izravnije povezana s obrazovnim postignućima djeteta nego kada je riječ o uključenosti očeva. Povezanost između majčinog stupnja obrazovanja i očekivanja raste što majka ima viši stupanj obrazovanja (Zhan, 2006). Štoviše, pojedini autori, imajući na umu sve koristi koje ono za sobom nosi, naglašavaju kako je najbolji put za razvoj nekoga društva ulaganje u obrazovanje žena, jer to osigurava najveću društvenu korist i najveću stopu povrata uložених sredstava (Summers, 1982; Behrman i Rosenzweig, 2002, prema Burušić i Babarović, 2010). Konačno, u mnogim istraživanjima stupanj obrazovanja se pokazao kao najznačajniji prediktor roditeljskih očekivanja, čak i iznad utjecaja drugih varijabli poput spola djeteta, veličine obitelji i sl.

Istraživanja, nadalje, pokazuju da roditelji imaju znatno veća očekivanja od djevojčica vezano uz njihova školska postignuća nego od dječaka (Gill i Reynolds, 1999; Hossler i Stage, 1992; Raty, 2006, prema Jacob, 2011). Ovi nalazi su potkrepljeni istraživanjem u kojem su učenici procjenjivali očekivanja svojih roditelja te je dobiveno da su djevojke procjenjivale da roditelji imaju značajno veća očekivanja vezana za njihovo školsko postignuće nego što su to procjenjivali dječaci (Mau, 1995). Istraživanje koje je proveo Raty (2006) je pokazalo da postoje razlike u očekivanju roditelja s obzirom na spol djeteta još prije nego djeca krenu u osnovnu školu te da te razlike samo jačaju s dobi djeteta. Nadalje, još jedan zaključak te studije je bio da roditelji koji su visoko obrazovani imaju ista očekivanja školskog uspjeha kod djece neovisno o spolu, dok roditelji koju su nisko obrazovani imaju veća očekivanja od djevojčica nego od dječaka.

Nadalje, na očekivanje roditelja može utjecati i redoslijed rođenja djeteta. Naime, dosadašnja istraživanja su pokazala da prvorodena djeca najčešće nastavljaju školovanje na fakultetu te da su ambicioznija od kasnije rođene djece, savjesnija su i uspješnija u školi, popularnija među vršnjacima te imaju više izraženu konformnost i potrebu za postignućem (Rohde i sur., 2003; Zajonc i Marcus, 1975; Paulhus, Trapnell i Chen, 1999; Nyman 2001; Jefferson i sur., 1998, prema Maričić, 2006). U literaturi možemo naići na dva pristupa objašnjavanju utjecaja redoslijeda rođenja. Jednim pristupom se naglašava da različitost u crtama ličnosti braće i sestara nastaje zbog različitog ponašanja roditelja prema djeci različitog redoslijeda rođenja. Polazi se od pretpostavke da su roditelji usmjereniji na odgoj starije djece, jer su u njih već uložili dosta svojih resursa i od njih očekuju da će im osigurati skorije prenošenje i očuvanje njihovih gena dok drugi pristup ističe da efekt redoslijeda rođenja proizlazi iz natjecanja braće i sestara koji se bore za roditeljsku pažnju i ulaganje (Rodhe i sur., 2003; Sulloway, 1996, prema Maričić, 2006).

Nekoliko istraživanja je pokazalo da na očekivanja i aspiracije roditelja, vezane uz postignuća djece u školi, utječu i prijašnji uspjesi djece pri čemu veća očekivanja imaju roditelji čija su djeca imala dobre rezultate u školi (Singh i sur., 1995, prema Jacob, 2011). Dakle, djeca koja imaju u povijesti visoka postignuća češće imaju roditelje koji očekuju od njih da postignu veći stupanj obrazovanja, dok oni koji imaju u povijesti niska postignuća imaju roditelje koji očekuju od njih da postignu niži stupanj obrazovanja. Roditelji djece koja imaju visoka postignuća svoja očekivanja duže održavaju od roditelja djece sa nižim postignućima, dok nije pronađena razlika između roditelja visokih i srednjih školskih postignuća.

1.6.3. Posljedice roditeljskih očekivanja

Tijekom adolescencije pojedinac se razvija i postaje nezavisniji od vlastitih roditelja. Unatoč većoj individualnosti, adolescenti su još uvijek povezani sa svojim roditeljima, poštuju ih, rade da bi zadovoljili njihova očekivanja i osjećaju obavezu da nešto naprave kao dio obitelji. Već u ranoj adolescenciji dolazi do paralelnog procesa razvoja *selfa* roditelja i djeteta gdje se stvara dojam da su ravnopravne, samostalne osobe te više poštuju jedni druge. Tako se odnos adolescenta i roditelja mijenja od potpuno autoritarnog prema više recipročnom, gdje adolescent od roditelja traži potporu i savjet, posebno vezano uz buduće planove (prema Kanter Agliata, 2005).

Tražeci „svoj put“, adolescentima su roditelji najveći stup sigurnosti. Oni utječu na to kako adolescenti vide svijet, kako donose odluke, kako se nose s različitim iskustvima. Hartos i Power (2000) su u svom istraživanju utvrdili značajnu povezanost komunikacije roditelja i adolescenata sa samopouzdanjem, akademskim uspjehom i mentalnim zdravljem adolescenta. Ukoliko adolescent nema adekvatnu potporu roditelja, puno se teže nosi sa stresnim situacijama, a to dalje može dovesti do emocionalne nestabilnosti, depresije i školskog neuspjeha.

Iako je dokazano u istraživanjima da su prijašnja postignuća učenika prediktivna za očekivanja njihovih roditelja, novija istraživanja pokazuju da je ta veza obostrana, tj. da roditeljska očekivanja utječu na uspjeh djece u školi. Fan i Chen (2001) su u svojoj meta-analizi istaknuli da roditeljska obrazovna očekivanja imaju umjerenu, značajnu povezanost sa stvarnim postignućima djece. Nadalje, adolescentska percepcija roditeljskih očekivanja se pokazala značajno i umjereno povezana sa njihovim trenutnim ocjenama u školi: učenici koji su imali bolje ocjene češće su izjavljivali da njihovi roditelji imaju veća obrazovna očekivanja (Spera, 2006, prema Jacob, 2011). Dok očekivanja i aspiracije roditelja direktno utječu na postignuća učenika, oni također imaju važnu ulogu u razvoju učenikovih vjerovanja i očekivanja vlastitog uspjeha.

Nadalje, veliki broj studenata je izvijestio da su očekivanja njihovih roditelja bila veliki osobni stresor u njihovoj prilagodbi na fakultetu. Međutim, Wang and Heppner (2002) pretpostavljaju da, iako visoka očekivanja roditelja mogu biti povezana sa emocionalnim distresom, veći problem može nastati zbog diskrepance vlastitog postignuća i percipiranih očekivanja roditelja.

Teorija *self-diskrepance* (eng. self discrepancy), koju je postavio Higgins (1987), pruža objašnjenje zašto diskrepanca stvarnih očekivanja i percipiranih očekivanja roditelja može stvoriti toliko emocionalnog „nereda“. Naime, pojedinac se bori sa konfliktima „idealnog ja“, „stvarnog ja“ i „očekivanog ja“. Ti konflikti najčešće rezultiraju izrazito negativnim emocijama, kao što su: tuga, razočaranje, usamljenost, nedostatak ponosa i sl. Također, emocije poput srama, napadaja panike, straha mogu nastati kao rezultat konflikta „stvarnog ja“ i *selfa* kakvog zahtijevaju „značajni drugi“ iz pojedinčeve okoline. Iz toga proizlazi zaključak da učenikova percepcija da njegovo postignuće nije u skladu sa roditeljskim očekivanjima, može dovesti do negativnih emocionalnih stanja: ljutnje, depresije, anksioznosti. Naime, ukoliko su djeca često pod utjecajem tih visokih zahtjeva djeca se mogu osjećati nedovoljno kompetentnom, neuspješnom te se povlačiti iz socijalnog okruženja i imati slabije razvijene socijalne vještine, a to može imati utjecaja na njihovu psihosocijalnu prilagodbu i funkcioniranje. Da bi se smanjila diskrepanca percipiranih i stvarnih roditeljskih očekivanja ključna je komunikacija roditelja i adolescenta.

Janković i Laklija (2011) navode istraživanje Meuniera i sur. (2011) čiji su rezultati pokazali da je djetetova percepcija ponašanja majke značajniji prediktor pojavnosti problema u ponašanju djece nego percipirano ponašanje oca. Autori dobivene nalaze objašnjavaju time da su djeca osjetljivija na promjene u percepciji dostupnosti podrške roditelja (ponajprije emocionalne) koja je uglavnom percipirana višom kod majki, nego na promjene u kontrolirajućem ponašanju roditelja (postavljanje zahtjeva, discipliniranje i sl.) koje se uglavnom percipira višim kod očeva. Higgins, Strauman, i Klein (1986, prema Kanter Agliata, 2005) smatraju da se učenici jako često definiraju u skladu s time koliko su ostvarili očekivanja roditelja nego na osnovu njihovih standarda, uspjeha i postignuća tijekom vremena.

1.7. Perfeccionizam

1.7.1. Osnovna obilježja perfekcionizma

Prema jednoj od najjednostavnijih definicija, perfekcionizam je težnja za nepogrešivošću, a ekstremni perfekcionista su ljudi koji žele biti savršeni u svakom aspektu svog života (Flett i Hewitt, 2002). Ranije se na perfekcionizam gledalo kao na isključivo jednodimenzionalan konstrukt. Kod takvih definicija velik naglasak je stavljen na kognitivne faktore: iracionalne misli i disfunkcionalne stavove (Ellis, 1962; Burns, 1980, prema Flett, Hewitt, 2002). Danas se zna da je perfekcionizam kompleksne prirode, pa jednodimenzionalne definicije nisu dovoljne da bi opisale njegovu multidimenzionalnost budući da njima gubimo neke ključne elemente u opisu i razumijevanju ovog pojma.

Novija istraživanja, osim što dokazuju višedimenzionalnost tog konstrukta, pokazuju i postojanje ne samo maladaptivnih, već i adaptivnih aspekata perfekcionizma. Frost i sur. (1990) govore o perfekcionizmu kao višedimenzionalnom konstrukt i navode njegove dijelove: pretjerano visoki osobni standardi, pretjerana zabrinutost oko pogrešaka u izvedbi, sumnja u kvalitetu vlastite izvedbe, pretjerano naglašavanje preciznosti, reda i organizacije te uloga očekivanja i procjene od strane roditelja. Također smatraju da su negativna samoevaluacija i potreba za eksternim odobravanjem sastavni dio perfekcionizma, te da pretjerana samokritičnost i pretjerana zabrinutost zbog pogrešaka perfekcionista čini ranjivim za različite psihičke poremećaje. Iz takve definicije perfekcionizma, autori razvijaju skalu (*Multidimensional Perfectionism Scale, MPS-F*) koja sadrži 35 čestica raspoređenih u 6 subskala: Zabrinutost zbog pogrešaka, Dvojba u vlastite aktivnosti, Osobni standardi, Roditeljska očekivanja, Roditeljska prigovaranja i Organiziranost.

Hewitt i Flett (1989, 1990, 1991b; prema Flett i Hewitt, 2002) također dokazuju višedimenzionalnost konstrukta perfekcionizma te razlikuju tri dimenzije perfekcionistačkog ponašanja: Sebi–usmjeren; Drugima–usmjeren i Socijalno uvjetovan perfekcionizam. Perfekcionizam usmjeren prema sebi odnosi se na postavljanje nerealističkih ciljeva. Takav pojedinac sumnja u vlastite postupke i usmjeren je na vlastite pogreške i prošle neuspjehe. Njegovo djelovanje više motivira želja za postignućem, nego strah od neuspjeha. Nadalje, perfekcionizam usmjeren prema drugima odnosi se na pojedinčeva nerealna uvjerenja o sposobnostima drugih te njegova visoka očekivanja od njih. Konačno, društveno uvjetovan perfekcionizam posljedica je straha od neuspjeha koji je povezan s negativnom procjenom i socijalnom anksioznošću.

Kod pojedinca se javlja vjerovanje da drugi imaju nerealna očekivanja od njega, strah od negativne socijalne procjene te ima snažnu potrebu za odobravanjem od drugih. Na temelju tih dimenzija konstruirana je skala koja se sastoji od 45 čestica i predstavlja najpoznatiju i najčešće primjenjivanu skalu perfekcionizma - *Multidimensional Perfectionism Scale, MPS-H* (Flett i Hewitt, 1991).

Nadalje, kod perfekcionizma posebno treba razlikovati pozitivni (adaptivni) i negativni (maladaptivni) perfekcionizam. Osoba s visokim pozitivnim perfekcionizmom postavlja sebi visoke zahtjeve, radi veoma savjesno i odgovorno, trudeći se da dosegne postavljene ciljeve. Ako osoba posjeduje odgovarajuće razvijene sposobnosti ona može postići veliki uspjeh u onome što radi i to je ispunjava zadovoljstvom. To predstavlja tzv. zdravi ili adaptivni perfekcionizam koji se smatra zdravom težnjom ka visokim postignućima i faktorom koji potiče postignuće.

Disfunkcionalni ili neurotični perfekcionizam, pored toga što ometa postignuće, može dovesti i do različitih poremećaja. Osnovne manifestacije disfunkcionalnog perfekcionizma su: previsoko postavljene ambicije, često u neskladu sa sposobnostima, obuzetost greškama, nesigurnost u vezi s akcijom koju treba poduzeti, kao i stalno nezadovoljstvo postignutim (Todorović, Zlatanović, Stojiljković, Todorović, 2009). Postizanje uspjeha postaje za osobu prava opsesija, smanjuje se njena tolerancija na greške, te su i sitni neuspjesi dovoljan razlog da se osjeti nekompetentnom. Kao posljedica svega, osobu preplavljuje osjećaj bespomoćnosti ili sklonost psihosomatskim tegobama koje dodatno blokiraju njene realne mogućnosti. Uz to ide i prateće uvjerenje da ih drugi ljudi procjenjuju lošije ukoliko nisu najbolji u svemu što rade i da će ih drugi manje voljeti i manje cijiniti zbog toga, što može dovesti do raznih oblika neprilagođenosti u ponašanju i neurotičnih simptoma.

Neki autori ističu da je prilikom proučavanja bitno da se razlikuje sam perfekcionizam, tj. težnja ka savršenstvu, od stvarnog postizanja perfekcionistačkih ciljeva. Rice i Slaney (2002, prema Todorović i sur., 2009) smatraju da upravo ova razlika između posjedovanja perfekcionistačkih ciljeva i pokušaja njihovog ostvarenja ima ključnu ulogu u razlikovanju adaptivnog i maladaptivnog perfekcionizma.

Na osnovu navedenog, može se zaključiti da postoje dva nadređena faktora koja okupljaju sve dosada navedene faktore: pozitivan (adaptivan) i negativan (maladaptivan). U istraživanju u kojem su uspoređivali dvije mjere perfekcionizma (MPS-F i MPS-H), Frost i suradnici (1993; prema Flett i Hewitt, 2002) su proveli faktorsku analizu na subskalnim rezultatima obje skale i dobili dva faktora koja su nazvali Pozitivna težnja i Maladaptivna zabrinutost zbog evaluacije. Osobni standardi, Organiziranost (MPS-H), Sebi–usmjeren perfekcionizam i Drugima–usmjeren perfekcionizam (MPS-H) formiraju pozitivan (adaptivan) faktor dok Zabrinutost zbog pogrešaka, Roditeljska prigovaranja, Roditeljska očekivanja, Dvojba u vlastite aktivnosti (MPS-H) i Socijalno pripisan perfekcionizam (MPS-H) formiraju negativan (maladaptivan) faktor.

Istraživanja pokazuju da je perfekcionizam jasno povezan s većim brojem psihičkih poremećaja. Stoga se na njega gleda prvenstveno kao na nepoželjnu osobinu bez obzira što u novije vrijeme sve više prevladava podjela na pozitivne i negativne aspekte perfekcionizma. Istraživanja pokazuju da bi negativni aspekti perfekcionizma mogli biti povezani s anksioznošću, depresijom, suicidalnim mislima, poremećajima hranjenja i opsesivno–kompulzivnim poremećajem (Vulić-Prtorić i Zubčić, 2008).

1.7.2. Uloga roditelja u razvoju perfekcionizma

Rezultati istraživanja pokazuju da su za razvoj perfekcionizma najznačajnija razdoblja ranog djetinjstva i adolescencije (Flett i Hewitt, 2002). Prema integrativnom modelu perfekcionizma, kojeg predlažu Flett, Hewitt, Oliver i Macdonald (2002, prema Flett i Hewitt, 2002), postoji veći broj različitih činitelja koji mogu dovesti do razvoja perfekcionizma. Tako se perfekcionizam razvija pod utjecajem vanjskih čimbenika (obiteljski i okolinski utjecaji) i osobnih čimbenika (temperament djeteta, privrženost). Razlike u izraženosti ovih čimbenika, dovode do različito razvijenih dimenzija perfekcionizma. Slaney i Ashby (1996) navode, kako su prema mišljenju perfekcionista, roditelji, tj. roditeljski stil odgoja glavni razlog za razvoj njihovog perfekcionizma. Istraživanjima su identificirane dvije dimenzije roditeljskog ponašanja, roditeljska kontrola i roditeljsko prihvaćanje i toplina (Maccoby i Martin, 1983; Schaefer, 1959, prema Marković, 2007), koje mogu pridonijeti razlikama u perfekcionizmu. Visoka očekivanja roditelja mogu biti popraćena prihvaćanjem i toplinom ili nekonzistentnim nagrađivanjem i kažnjavanjem. To su karakteristike većine roditelja koji žele najbolje svojoj djeci. Međutim, postoje i roditelji čija su visoka očekivanja povezana s kritikama, kaznama ili nedostatkom prihvaćanja i topline ukoliko dijete ne zadovolji njihove visoke standarde. Roditelji s visokim očekivanjem od vlastitog djeteta i pretjerano pozitivnim, gotovo idealizirajućim odgovorima na djetetovo ponašanje izazvat će kod djeteta narcistički perfekcionizam. Narcistički perfekcionista teže savršenstvu i uvjereni su u vlastite mogućnosti njegova ostvarivanja.

Nadalje, razlikujemo četiri modela koja pretpostavljaju različita roditeljska ponašanja, koja mogu potaknuti razvoj perfekcionizma: model socijalnih očekivanja, model socijalnog učenja, model socijalne reakcije i model izražene anksioznosti (Flett i Hewitt, 2002).

Prema modelu socijalnih očekivanja, djeca uče da mogu dobiti roditeljsku ljubav i odobravanje samo ukoliko budu savršena. Kada takvo dijete nije u stanju ispuniti roditeljska očekivanja, ono razvija kronični osjećaj bespomoćnosti i beznađa, te kondicionirani osjećaj samopoštovanja (Kamis i Dweck, 1999, prema Flett i Hewitt, 2002). Pretpostavlja se da i roditeljsko zanemarivanje, također, može dovesti do istog ishoda. Takvi roditelji nemaju nikakva očekivanja od djeteta i ne daju mu nikakve smjernice, radi čega djeca sama sebi počinju postavljati visoke standarde i ciljeve.

Model socijalnog učenja pretpostavlja da djeca imitiraju svoje roditelje koji su perfekcionista. Mnoga istraživanja (Bandura, 1986; Frost, Lahart i Rosenblate, 1991; Chang, 2000; Vieth i Trull, 1999; prema Flett i Hewitt, 2002) potvrđuju da je perfekcionizam kod djece povezan s izraženošću perfekcionizma kod roditelja. Potrebno je ispitati koliku ulogu pri tome ima samo modeliranje, a kolika bi mogla biti uloga nasljeđa.

Pretpostavka modela socijalne reakcije je da se perfekcionizam razvija kod djece koja su bila izložena nepovoljnim životnim događajima (tjelesno i psihičko zlostavljanje, nedostatak roditeljske ljubavi, izloženost kaotičnom obiteljskom okruženju, poticanje krivice i srama). Pritom dijete može razviti perfekcionizam iz dva razloga. Prvi je, da bi izbjeglo buduće zlostavljanje i ponižavanje (dijete smatra, da ga nitko neće imati razloga zlostavljati i ponižavati ukoliko je savršeno), a drugi, kako bi kontroliralo inače nepredvidljivu okolinu (reakcija na nedosljednost od strane roditelja).

Posljednji model, model izražene anksioznosti, nastao je na temelju istraživanja razvoja anksioznosti. On pretpostavlja da perfekcionističke težnje i zabrinutost zbog pogrešaka odražavaju izloženost anksioznim roditeljima, koji su usmjereni na pogreške i naglašavaju negativne posljedice pravljenja pogrešaka (Flett i Hewitt, 2002).

Na razvoj perfekcionizma, osim roditelja, utječu i druge važne osobe u djetetovom životu (vršnjaci i nastavnici), te različiti socio-kulturalni čimbenici. Od osobnih čimbenika, za razvoj perfekcionizma najvažnijim se smatra temperament. Hewitt i Flett (2002) smatraju da su perfekcionista jako emocionalni, izrazito uporni i vrlo anksiozni. Nadalje, integrativni model uzima u obzir i trenutne životne uvjete koji mogu utjecati na razvoj perfekcionizma (npr. kompetitivnu i zahtjevnju školu). Svi ti čimbenici kod djeteta stvaraju pritisak i očekivanje da bude savršeno. Na takva očekivanja dijete može reagirati na različite načine. Ono može internalizirati očekivanja i perfekcionizam doživjeti kao sebi svojstvenu karakteristiku ili kognitivni stil te zbog vlastitih očekivanja i percepcije svojih sposobnosti težiti savršenstvu. Takav perfekcionizam naziva se internalizirani. Suprotno tome, kod eksternaliziranog perfekcionizma, djeca ne doživljavaju perfekcionizam kao nešto njima svojstveno, već kao način suočavanja s okolinom (npr. u kaotičnim ili zlostavljačkim obiteljima). Usprkos svim pritiscima, postoje i djeca koja će na očekivanja iz okoline reagirati odbijanjem, tj. neprihvatanjem perfekcionizma.

Djeca perfekcionista postavljaju sebi nerealno visoke standarde i mogu težiti nedostižnim ciljevima i nikada nisu zadovoljni postignutim. Kod takve djece se javlja strah da ih roditelji neće voljeti ukoliko nisu savršena. Gubitak ljubavi i osjećaj bezvrijednosti, koji prate doživljavanje neuspjeha predstavljaju njihove glavne motivatore. Djeca perfekcionista žive u stalnom strahu od neuspjeha i radi toga vrlo rijetko u potpunosti ostvaruju svoje mogućnosti. Ne preuzimaju rizik jer s preuzimanjem rizika raste vjerojatnost uspjeha, ali se povećava i mogućnost doživljavanja neuspjeha. Kada postignu svoje visoke standarde takva djeca ne doživljavaju intenzivne osjećaje sreće i uzbuđenja. Najjača emocija koju osjećaju je olakšanje, koje kratko traje (do nekog novog zadatka). Kada dožive neuspjeh, djeca koja nisu perfekcionista osjećaju razočaranje, dok djeca perfekcionista osjećaju očaj, jer neuspjeh doživljavaju napadom na vlastitu vrijednost (Taylor, 2004, prema Belavić, 2006).

1.8. Polazište i cilj istraživanja

Budući da su dosadašnja istraživanja većinom bila usmjerena na to kako ponašanje i očekivanje roditelja utječe na djetetov uspjeh u školi javilo se pitanje kakve posljedice za psihičko funkcioniranje djeteta mogu imati neka specifična ponašanja i očekivanja roditelja. Naime, u dosadašnjim istraživanjima naglasak se stavlja na konačni školski uspjeh djeteta, a ne uzima se u obzir kako previsoka ili preniska očekivanja, manjak emocionalnosti i prevelika kontrola od strane roditelja mogu utjecati na psihičko stanje djeteta koji postiže taj uspjeh. Također, takav oblik interakcije roditelja i djeteta može biti povezan s razvojem perfekcionizma kod djeteta koji može otežati njegovo svakodnevno funkcioniranje, a samim time i negativno utjecati na njegova obrazovna postignuća. U skladu s tim, glavni cilj ovog istraživanja bio je utvrditi povezanost obrazovnih očekivanja i aspiracija te dječje procjene ponašanja roditelja s pojedinačnim dimenzijama perfekcionizma djeteta uz napomenu da se, zbog neznatne razlike u značenju konstrukata, pojmovi obrazovnih aspiracija i očekivanja u nastavku teksta koriste kao sinonimi.

2. PROBLEMI I HIPOTEZE

2.1. Problemi

1. Utvrditi postoje li razlike u obrazovnim očekivanjima i aspiracijama roditelja (očekivanju i vrednovanju obrazovanja, promjenjivosti obrazovnih očekivanja roditelja, pripremi za obrazovna postignuća) te dječjim procjenama roditeljskog ponašanja (prihvaćanju, psihološkoj i bihevioralnoj kontroli) s obzirom na osnovne socio-demografske karakteristike roditelja i djece (spol i stručnu spremu roditelja, te spol, razred i redoslijed rođenja djeteta).
2. Utvrditi postoje li razlike u pojedinačnim dimenzijama perfekcionizma djece s obzirom na spol, razred i redoslijed rođenja djeteta te stručnu spremu roditelja.
3. Utvrditi doprinos obrazovnih očekivanja i aspiracija roditelja te dječje procjene njihovog ponašanja u objašnjenju pojedinačnih dimenzija perfekcionizma njihove djece.

2.2. Hipoteze

1. U skladu s rezultatima dosadašnjih istraživanja koja pokazuju značajnu razliku u kvaliteti odnosa dječaka i djevojčica s roditeljima u razdoblju adolescencije, za pretpostaviti je da će se roditelji drugačije ponašati i imati drugačija obrazovna očekivanja s obzirom na spol i razred djeteta. Za pretpostaviti je da će roditelji imati veća obrazovna očekivanja od djevojčica nego od dječaka te od starije djece u odnosu na mlađu te da će pokazivati više emocionalnosti prema djevojčicama nego prema dječacima kao i više emocionalnosti prema mlađoj djeci u odnosu na stariju zbog smanjene prisnosti roditelja i djeteta u kasnoj adolescenciji. Što se tiče redoslijeda rođenja, s obzirom na dosadašnja istraživanja koja su pokazala izraženiju kontrolu i veće ulaganje pažnje i resursa u prvorodenu djecu od strane roditelja, za pretpostaviti je da će roditelji i u ovom istraživanju pokazivati više kontrole kod prvorodene djece te imati za njih viša obrazovna očekivanja u odnosu na kasnije rođenu djecu. Također, pretpostavka je da će djeca doživljavati roditelje različito na različitim dimenzijama njihovog ponašanja i to na način da će procjenjivati veću emocionalnost i kontrolu od strane majke u odnosu na očeve te veću bihevioralnu kontrolu očeva u odnosu na majke.

U skladu s tim, za pretpostaviti je da će očevi imati izraženija i stabilnija obrazovna očekivanja u odnosu na majke. Konačno, pretpostavka je da će obrazovaniji roditelji imati veća očekivanja školskog uspjeha svoje djece u odnosu na manje obrazovane roditelje.

2. Budući da modeli koji objašnjavaju nastanak perfekcionizma većinom naglašavaju da se perfekcionizam razvija u djetinjstvu za pretpostaviti je da neće postojati razlike u pojedinačnim dimenzijama perfekcionizma djece s obzirom na dob. Također, poneka dosadašnja istraživanja su utvrdila razliku u pojedinim dimenzijama perfekcionizma s obzirom na spol te je pretpostavka da će razlike u pojedinim dimenzijama perfekcionizma kod dječaka i djevojčica biti utvrđene i u ovom istraživanju. Što se tiče redoslijeda rođenja djeteta, istraživanja pokazuju da su prvorodena djeca zbog izraženije kontrole i pažnje roditelja sklonija razvoju perfekcionizma. U skladu s tim, pretpostavka je da će se prvorodena djeca pokazivati više znakova perfekcionizma u odnosu na kasnije rođenu djecu.
3. Budući da su dosadašnja istraživanja pokazala značajnu povezanost ponašanja roditelja i perfekcionizma djeteta, za pretpostaviti je da će očekivanja roditelja, kao i dječja procjena njihovog ponašanja na dimenziji kontrole i emocionalnosti, značajno biti povezana s pojavom različitih aspekata perfekcionizma kod adolescenata, odnosno da će visoka očekivanja školskog uspjeha te djetetova procjena visoke psihološke i bihevioralne kontrole i niske emocionalnosti roditelja biti u vezi s većom pojavnosti simptoma perfekcionizma kod adolescenata u odnosu na djecu roditelja koji imaju umjerena školska očekivanja te za koje djeca procjenjuju da u njihovom odnosu pokazuju optimalnu razinu emocionalnosti te psihološke i bihevioralne kontrole.

3. METODA

3.1. Ispitanici

U ispitivanju je sudjelovala skupina adolescenata, učenika prvih, drugih, trećih i četvrtih razreda opće gimnazije „Tin Ujević“ iz Vrgorca te njihovi roditelji. Ukupno je kontaktirano 115 obitelji, od čega njih 93 pristalo sudjelovati u istraživanju (81%). Dakle, uzorak je sačinjavalo 93 od ukupno 115 učenika, od toga 60 ženskog i 33 muškog spola. Raspon dobi učenika bio je od 15 do 18 godina ($M=16,5$; $SD=1,05$). Uz učenike u istraživanju je sudjelovalo 90 majki u dobi od 35 do 56 godina ($M=33,7$; $SD=5,27$) te 86 očeva u dobi od 38 do 63 godine ($M=49,2$; $SD=6,12$).

3.2. Mjerni instrumenti

3.2.1 Skala obrazovnih aspiracija i očekivanja za adolescente - SEAEA (Jacob, 2011)

Ova skala je nastala kao rezultat detaljne analize literature vezane uz roditeljske aspiracije i očekivanja školskih postignuća njihove djece. Skala je napravljena s ciljem jasnog određivanja idealnih ciljeva (aspiracija/težnji) i realističnih ciljeva (očekivanja) koje roditelji imaju vezano uz školska postignuća svoje djece. Skala se sastoji od 33 čestice, a odgovori se daju na skali od četiri stupnja od „U potpunosti se ne slažem“ do „U potpunosti se slažem“. Roditeljima se postavljaju i dodatna pitanja vezana uz njihov stupanj obrazovanja, školska postignuća djeteta i samu dob djeteta. Na kraju, roditelji mogu opisati i druge načine na koje pokazuju svoja očekivanja djeci.

Autorica je na osnovi podataka dobivenih izvornim upitnikom SEAEA predložila četiri faktora: Očekivanje i vrednovanje školovanja, Priprema za školska postignuća, Stabilnost očekivanja i aspiracija, Kongruentnost sa srednjoškolskim postignućima. Budući da se radilo o prvoj primjeni ove skale na hrvatskoj populaciji provjerili smo faktorsku strukturu na našem uzorku. Provedena je eksploratorna faktorska analiza, metodom maksimalne vjerojatnosti (*Maximum likelihood factors*) uz *Varimax rotaciju* (detaljniji prikaz faktorske analize nalazi se u Prilogu 1). Faktorskom analizom izdvojene su čestice koje su imala najbolja zasićenja pojedinim faktorom te je faktorska analiza SEAEA skale na našem uzorku pokazala tri faktora koja objašnjavaju 42,5% varijance kriterija.

Prvi faktor Očekivanje i vrednovanje obrazovanja obuhvaća 12 čestica i pokazuje zadovoljavajuću pouzdanost (Cronbach alfa iznosi 0,86 za majku te 0,84 za oca). Navedeni faktor najbolje opisuju čestice poput: „*Realno je očekivati da će moje dijete završiti fakultet.*“, „*Znam da će moje dijete dobro riješiti prijemne ispite i/ili državnu maturu.*“, pri čemu veći rezultat označava veće očekivanje i vrednovanje obrazovanja od strane roditelja. Čestice koje su u izvornom upitniku pripadale izvornom faktoru Kongruentnosti sa srednjoškolskim postignućima u našem slučaju su se na osnovi zasićenja kao i sadržajno uklopile u ovaj prvi faktor Očekivanja i vrednovanja obrazovanja.

Drugi faktor Promjenjivost očekivanja i aspiracija obuhvaća 4 čestice od kojih su čestice „*Moje nade i snovi za obrazovanje mog djeteta mijenjaju se s njegovim odrastanjem.*“ te „*Moja očekivanja prema obrazovanju mog djeteta mijenjaju se kako ono odrasta.*“ primjeri najbolje zasićenih čestica tim faktorom. Veći rezultat na ovom faktoru znači veću promjenjivost očekivanja i aspiracija roditelja. Pouzdanost tipa Cronbach alfa je zadovoljavajuća te iznosi 0,85 za majku te 0,86 za oca.

Treći faktor Priprema za obrazovna postignuća obuhvaća 6 čestica pri čemu čestice „*Potičem svoje dijete da istraži različite fakultete i sveučilišta.*“, „*Pomažem svom djetetu pri planiranju upisa na fakultet.*“ najbolje opisuju ovaj faktor, a veći rezultat označava veću uključenost roditelja u pripremu za obrazovna postignuća. Pouzdanost tipa Cronbach alfa je zadovoljavajuća te iznosi 0,79 za majku, a za oca 0,78.

Rezultati međusobnih povezanosti faktora roditeljskih obrazovnih očekivanja su pokazali da je majka, u prosjeku, više uključena u pripremu za obrazovna postignuća što su njena obrazovna očekivanja veća. Nadalje, očevo veće očekivanje i vrednovanje obrazovanja veže za sebe i veću promjenjivost očekivanja kao i njegovu veću uključenost u pripremu za obrazovna postignuća djeteta. Također, otac je više uključen u pripremu za obrazovna postignuća što su očekivanja oca promjenjivija. Za sve povezanosti vrijedi i obratno. Dodatne informacije o povezanostima prikazane su u Tablici 15 i Tablici 17.

3.2.2. Upitnik za procjenu roditeljskog ponašanja (CRPBI- 57, Keresteš, 1999, prema Keresteš, 2002)

Upitnik CRPBI (Children's Reports of Parental Behavior Inventory) konstruirao je Schaefer 1965. godine. Originalna verzija ima 260 čestica raspodijeljenih u 26 skala sa po 10 čestica. S obzirom da je primjena takvog upitnika vremenski zahtjevna, razvijeno je nekoliko skraćenih verzija. U ovom radu koristili smo skraćenu verziju Schludermannova oblika Schaeferovog upitnika, verziju CRPBI-57 koju je prilagodila G. Keresteš (1999; prema Keresteš, 2002).

Upitnik CRPBI ima četiri oblika: oblik u kojem majka procjenjuje svoje ponašanje prema djetetu, oblik u kojem otac procjenjuje svoje ponašanje prema djetetu, zatim postoji oblik upitnika u kojem dijete procjenjuje ponašanje majke prema sebi i konačno oblik u kojem dijete procjenjuje ponašanje oca prema sebi. Za potrebe ovog rada korištene su samo dječje procjene majčinog i očevog roditeljskog ponašanja.

Upitnik CRPBI-57 se sastoji od 57 čestica koje se grupiraju u devet skala, a tih devet skala mjeri tri temeljne bipolarne dimenzije roditeljskog ponašanja: 1. roditeljsko prihvaćanje/odbacivanje djeteta, 2. psihološka kontrola/psihološka autonomija i 3. čvrsta/slaba bihevioralna kontrola (Keresteš, 2002).

Dimenzija prihvaćanja/odbacivanja obuhvaća sljedeće skale: prihvaćanje, usmjerenost na dijete, prihvaćanje individuacije i neprijateljska udaljenost; dimenzija psihološke kontrole obuhvaća skale intruzivnosti, hostile kontrole i usađivanja anksioznosti. Konačno, dimenzija bihevioralne kontrole obuhvaća skale slabe discipline i ekstremne autonomije. Zadatak ispitanika je da za svaku od navedenih 57 čestica zaokruži jedan od tri ponuđena odgovora te na taj način odgovori u kojoj mjeri navedeno ponašanje vrijedi za njegovu majku/oca. Ponuđeni su odgovori: netočno (1), djelomično točno (2) i točno (3).

Rezultat na svakoj skali jednak je zbroju rezultata na pripadajućim česticama podijeljenim brojem čestica, a rezultat na svakoj dimenziji dobije se zbrajanjem rezultata na pripadajućim skalama i dijeljenjem tog zbroja s brojem skala. Za skale neprijateljska udaljenost, slaba disciplina i ekstremna autonomija računa se inverzni rezultat. Najmanji rezultat i na razini skala i na razini dimenzija je 1, a najveći mogući rezultat je 3. Rezultati se interpretiraju u smislu da veći rezultat ukazuje na veće roditeljsko prihvaćanje, veću psihološku kontrolu odnosno bihevioralnu kontrolu.

Upitnik CRPBI-57 je i u ovom istraživanju pokazao dobre metrijske karakteristike; pouzdanost za pojedine dimenzije kreću se od 0,78 do 0,86. Dodatne informacije o metrijskim karakteristikama nalaze se u Tablici 1.

Što se tiče povezanosti procjena pojedinih aspekata ponašanja majke i oca od strane djeteta, rezultati su pokazali da prihvaćanje djeteta od strane roditelja veže za sebe manje psihološke i bihevioralne kontrole. Također, što je psihološka kontrola roditelja veća to je veća i njihova bihevioralna kontrola djeteta. Za sve povezanosti vrijedi i obratno. Detaljni prikazi matrica korelacija prikazani su u Tablici 15 i Tablici 17.

3.2.3. Multidimenzionalna skala perfekcionizma– MPS-F (Frost i sur., 1990, prema Zubčić, Vulić-Prtorić, 2008).

Multidimenzionalna skala perfekcionizma (MPS–F; Frost i sur., 1990) sastoji se od 35 tvrdnji koje mjere perfekcionizam kroz šest dimenzija:

- a) Dimenzija *Osobni standardi* je konceptualizirana kao vrlo visoki osobni standardi i pretjerana važnost koja se pridaje tim visokim standardima pri samoevaluaciji.
- b) Dimenzija *Zabrinutost zbog pogrešaka* je konceptualizirana kao negativne reakcije na pogreške, tendencija ka interpretiranju pogrešaka kao jednakih neuspjehu, i tendencija vjerovanju da će osoba izgubiti poštovanje drugih nakon neuspjeha.
- c) Tendencija k vjerovanju da pojedincevi roditelji postavljaju visoke ciljeve sačinjava dimenziju *Roditeljska očekivanja*.
- d) Tendencija k vjerovanju da su pojedincevi roditelji pretjerano kritični sačinjava dimenziju *Roditeljska prigovaranja*.
- e) Dimenzija *Dvojba u vlastitu izvedbu* opisana je kao osjećaj nesigurnosti u vlastite akcije ili mišljenje i kao tendencija osjećanju da zadaci nisu zadovoljavajuće završeni.
- f) Naglasak na važnosti i preferiranju reda i organizacije čini zadnju komponentu perfekcionizma, nazvanu *Organiziranost*.

Provjera faktorske strukture pojedinih dimenzija perfekcionizma potvrdila je jednofaktorsku strukturu svake od dimenzija. Koeficijenti unutarnje konzistencije pojedinih dimenzija perfekcionizma bili su zadovoljavajući i kretali su se u rasponu od 0,72 do 0,88 uz iznimku faktora Sumnje u vlastitu izvedbu kod kojeg je utvrđena niža pouzdanost (Cronbach alfa je iznosio 0,60). Detaljnije informacije o pouzdanosti prikazane su u Tablici 1.

Koeficijenti korelacije između pojedinih dimenzija perfekcionizma većinom su značajni i pozitivni te ukazuju na većinom umjerene povezanosti (matrica interkorelacija prikazana u Prilogu 2). Rezultati su tako pokazali da što su veća Roditeljska očekivanja, Sumnja u vlastitu izvedbu, Roditeljska prigovaranja te što je dijete postavilo više Osobne standarde to će i Zabrinutost zbog pogrešaka biti veća i obratno. Također, djetetova Organiziranost je veća što su njegovi Osobni standardi veći. Roditeljska očekivanja su u značajnoj korelaciji s Osobnim standardima djeteta, Sumnjom u vlastitu izvedbu te Roditeljskim prigovaranjima. Točnije, što su Roditeljska očekivanja veća, Osobni standardi djeteta, Sumnja u vlastitu izvedbu te Roditeljska prigovaranja su veći i obratno. Nadalje, što dijete postavi sebi više standarde veća je i njegova Sumnja u vlastitu izvedbu. Sumnja u vlastitu izvedbu je i u značajnoj povezanosti s Roditeljskim prigovaranjima. Što su prigovaranja roditelja veća, veća je i sumnja djeteta u vlastitu izvedbu i obratno.

Međutim, dimenzija Organiziranost nije povezana s dimenzijama Zabrinutost zbog pogrešaka, Roditeljska očekivanja i Sumnja u vlastitu izvedbu, dok je s dimenzijom Roditeljskog prigovaranja negativno povezana. Točnije, što je djetetova organiziranost veća to su roditeljska prigovaranja manja i obratno. Dodatno, dimenzija Roditeljska prigovaranja nije povezana s dimenzijom Osobni standardi. Dobivena struktura povezanosti između pojedinih dimenzija perfekcionizma dodatno opravdava multidimenzionalan pogled na perfekcionizam i neopravdanost korištenja ukupnog rezultata na ispitivanoj skali perfekcionizma.

3.3. Postupak

Ispitivanje je provedeno grupno, razred po razred uz prethodno odobrenje ravnatelja i roditelja učenika. Budući da se tražila suglasnost roditelja za sudjelovanje njihove djece u istraživanjima najprije su učenicima podijeljene koverta koje su ponijeli roditeljima uz prethodnu kratku, usmenu uputu o svrsi istraživanja te načinu sudjelovanja u istraživanju. U koverti se nalazila detaljna uputa za roditelje te im je dan period od nekoliko dana u kojem će oba roditelja ispuniti upitnik i poslati ga kovertiranog, po djetetu, natrag u školu. Vraćeni, ispunjeni upitnik je ujedno bio i pristanak roditelja da njihovo dijete može sudjelovati u istraživanju. Roditeljima i učenicima je, također, i pismenim putem ukratko objašnjena svrha ispitivanja i zajamčena anonimnost. Upitnik za roditelje se sastojao od Skale obrazovnih aspiracija i očekivanja roditelja te dodatnih pitanja o dobi, stručnoj spremi, broju djece te redoslijedu rođenja djeteta kojeg procjenjuju.

Učenici koji su vratili ispunjene upitnike roditelja sudjelovali su u istraživanju. Od ukupno 115 kontaktiranih obitelji, njih 93 su sudjelovale u istraživanju. Nakon što su odgovorili na pitanja o dobi, spolu, razredu i školskom uspjehu koji su postigli na kraju prošle školske godine, učenici su tijekom jednog školskog sata ispunili upitnike u kojima se ispitivala njihova procjena ponašanja roditelja te stupanj perfekcionizma. Također, svi upitnici roditelja su bili unaprijed šifrirani te je posebno naglašeno i djeci i roditeljima da zapamte šifru radi lakšeg uparivanja upitnika pri obradi rezultata te da bi i roditelji i djeca mogli, nakon što rezultati budu obrađeni, dobiti povratnu informaciju o svojim rezultatima. Šifra se sastojala od jednog slova i troznamenkastog broja (npr. A-401), pri čemu je, zbog kontrole ispravnosti šifre, prva znamenka troznamenkastog broja označavala razred u kojem se učenik nalazi, a ostale dvije znamenke su se protezale od 0 do ukupnog broja učenika u razredu. Prije samog ispunjavanja upitnika, učenici su prvo upisali svoju šifru na za to odgovarajuće mjesto.

4. REZULTATI

4.1. Razlike u obrazovnim očekivanjima i aspiracijama roditelja te dječjim procjenama roditeljskog ponašanja s obzirom na osnovne socio-demografske karakteristike roditelja i djeteta

Prije prikaza rezultata prvog istraživačkog problema, u Tablici 1. prikazani su deskriptivni parametri i pokazatelji pouzdanosti intervalnih i omjernih varijabli, a u Tablici 2. deskriptivni parametri kategorijalnih varijabli korištenih u istraživanju.

Tablica 1. Deskriptivni parametri i pokazatelji pouzdanosti korištenih skala

Varijabla	Cronbach alpha	Standardizirana alpha	Prosječna korelacija među česticama	Broj čestica	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
Dob djeteta					93	16,45	1,05	15	18
Majka_ prihvaćanje/odbacivanje	0,92	0,92	0,28	29	92	2,50	0,31	1,57	3,00
Majka_ psihološka kontrola/autonomija	0,81	0,81	0,20	18	92	1,80	0,32	1,13	2,88
Majka_ čvrsta/slaba kontrola	0,70	0,71	0,20	10	92	2,07	0,33	1,40	2,90
Otac_ prihvaćanje/odbacivanje	0,94	0,94	0,35	29	90	2,35	0,39	1,28	3,00
Otac_ psihološka kontrola/autonomija	0,87	0,87	0,28	18	90	1,65	0,40	1,00	2,84
Otac_ čvrsta/slaba kontrola	0,77	0,78	0,27	10	90	2,06	0,40	1,10	2,90
Perfekcionizam (ukupni)	0,89	0,89	0,22	35	93	2,61	0,62	1,14	4,10
Zabrinutost zbog pogrešaka	0,81	0,81	0,33	9	93	2,41	0,80	1,00	4,56
Organiziranost	0,87	0,87	0,54	6	93	4,13	0,75	1,67	5,00
Roditeljska očekivanja	0,83	0,83	0,50	5	93	2,63	1,03	1,00	4,80
Osobni standardi	0,80	0,80	0,37	7	93	3,15	0,82	1,29	5,00
Sumnja u vlastitu izvedbu	0,60	0,60	0,28	4	93	2,67	0,81	1,00	5,00
Roditeljska prigovaranja	0,72	0,72	0,39	4	93	2,01	0,88	1,00	4,75
Majka_ Očekivanje i vrednovanje obrazovanja	0,86	0,87	0,36	12	90	3,27	0,41	2,42	4
Majka_ Promjenjivost obrazovnih očekivanja i aspiracija	0,85	0,85	0,59	4	90	2,49	0,65	1,00	4
Majka_ Priprema za obrazovna postignuća	0,79	0,80	0,40	6	90	3,02	0,49	1,50	4
Otac_ Očekivanje i vrednovanje obrazovanja	0,84	0,84	0,31	12	87	3,32	0,39	2,33	4
Otac_ Promjenjivost obrazovnih očekivanja i aspiracija	0,86	0,86	0,62	4	87	2,40	0,70	1,00	4
Priprema za obrazovna postignuća	0,78	0,78	0,38	6	87	2,94	0,53	1,33	4

Tablica 2

Deskriptivni parametri kategorijalnih varijabli korištenih u istraživanju

Varijabla	<i>f</i>	%
Obrazovanje majke (N=90)		
Osnovna i trogodišnja srednja škola	35	37,6
Četverogodišnja srednja škola	37	39,8
Fakultetsko i više obrazovanje	18	19,4
Obrazovanje oca (N=87)		
Osnovna i trogodišnja srednja škola	32	34,4
Četverogodišnja srednja škola	37	39,8
Fakultetsko i više obrazovanje	18	19,4
Razred djeteta (N=93)		
1. razred gimnazije	22	23,7
2. razred gimnazije	25	26,9
3. razred gimnazije	25	26,9
4. razred gimnazije	21	22,6
Redoslijed rođenja djeteta (N=93)		
Najstarije dijete	40	43,01
Srednje dijete	21	22,6
Najmlađe dijete	32	34,4

S obzirom da postavljeni problemi zahtijevaju ispitivanje razlike u obrazovnim očekivanjima i aspiracijama roditelja te dječjim procjenama roditeljskog ponašanja s obzirom na osnovne socio-demografske karakteristike, kao što su: spol i stručna sprema roditelja te spol, razred i redoslijed rođenja djeteta proveden je niz analiza tih razlika pomoću t-testova te jednosmjernih analiza varijance. Rezultati tih analiza prikazani su u nastavku.

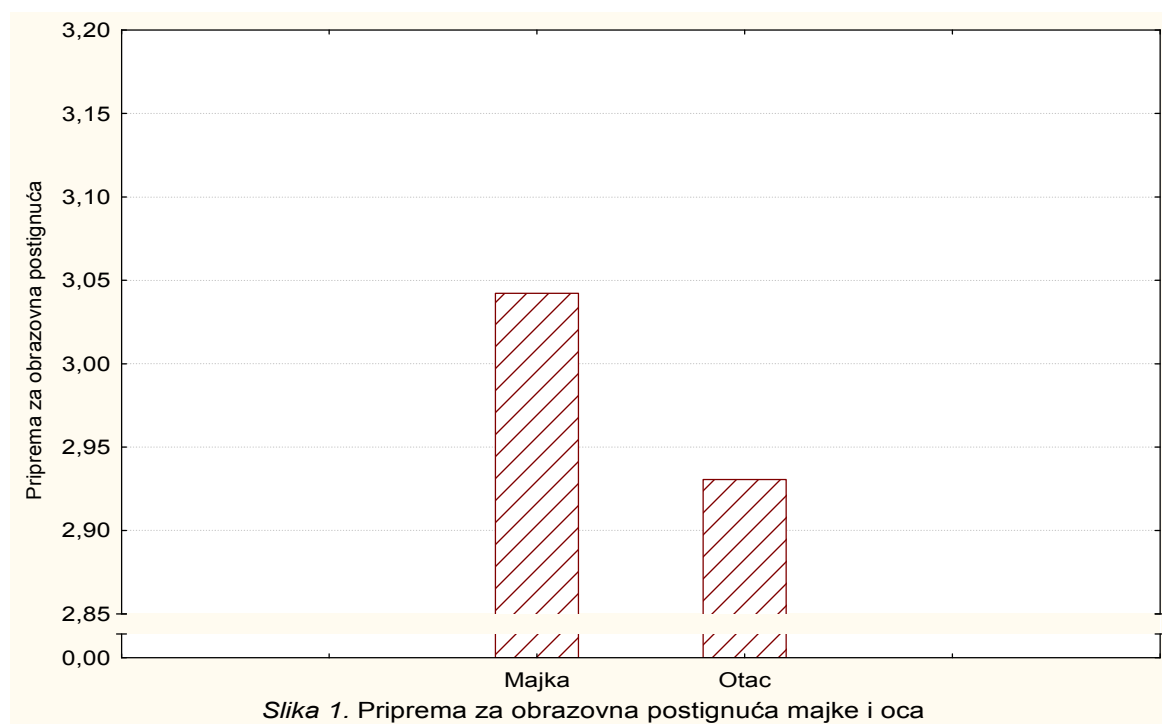
Tablica 3

Prikaz značajnosti razlika u obrazovnim očekivanjima majke i oca

Varijabla	Majka		Otac		<i>t test</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>			
Očekivanje i vrednovanje obrazovanja	3,27	0,41	3,32	0,39	-0,805	83	0,423
Promjenjivost obrazovnih očekivanja i aspiracija	2,49	0,65	2,40	0,70	1,678	83	0,097
Priprema za obrazovna postignuća	3,02	0,49	2,94	0,53	2,360	83	0,021*

* $p < 0,05$

Iz Tablice 3 je vidljivo da postoji statistički značajna razlika u uključenosti majke i oca u pripremi za obrazovna postignuća. Naime, majke, u prosjeku, više sudjeluju u pripremi djeteta za obrazovna postignuća u odnosu na očeve, što je vidljivo i na Slici 1.

Slika 1. Priprema za obrazovna postignuća majke i oca

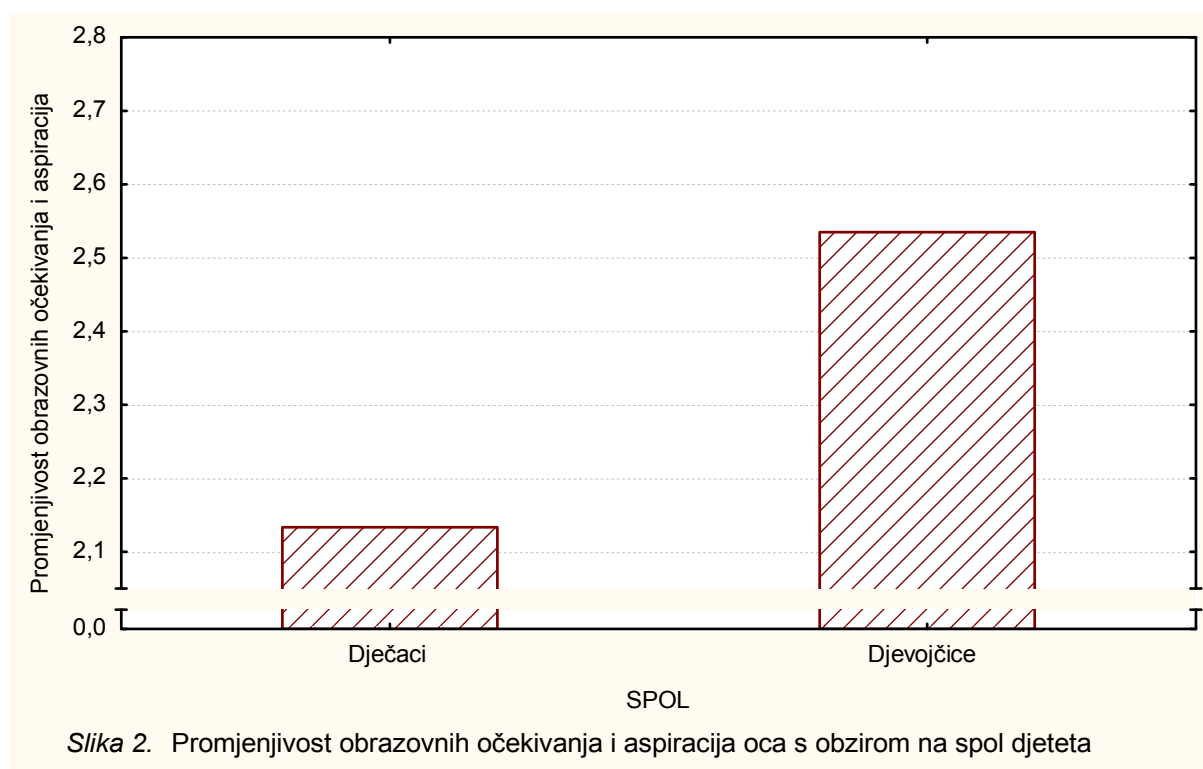
Tablica 4

Prikaz značajnosti razlika obrazovnih očekivanja majke i oca s obzirom na spol djeteta

Varijabla	Dječaci		Djevojčice		t test	df	p
	M	SD	M	SD			
Očekivanje i vrednovanje obrazovanja majke	3,34	0,40	3,23	0,41	1,221	88	0,225
Promjenjivost obrazovnih očekivanja i aspiracija majke	2,31	0,54	2,58	0,69	-1,873	88	0,064
Priprema za obrazovna postignuća majke	3,10	0,43	2,97	0,52	1,138	88	0,258
Očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca	3,33	0,41	3,31	0,38	0,217	88	0,829
Promjenjivost obrazovnih očekivanja i aspiracija oca	2,13	0,54	2,54	0,73	-2,642	88	0,009*
Priprema za obrazovna postignuća oca	2,88	0,46	2,97	0,56	-0,708	88	0,481

* $p < 0,05$

Primjenom t-testa za nezavisne uzorke dobivena je statistički značajna razlika u promjenjivosti obrazovnih očekivanja i aspiracija oca s obzirom na spol djeteta. Naime, očeva promjenjivost obrazovnih očekivanja i aspiracija je značajno veća za djevojčice nego za dječake, što je vidljivo i na Slici 2.

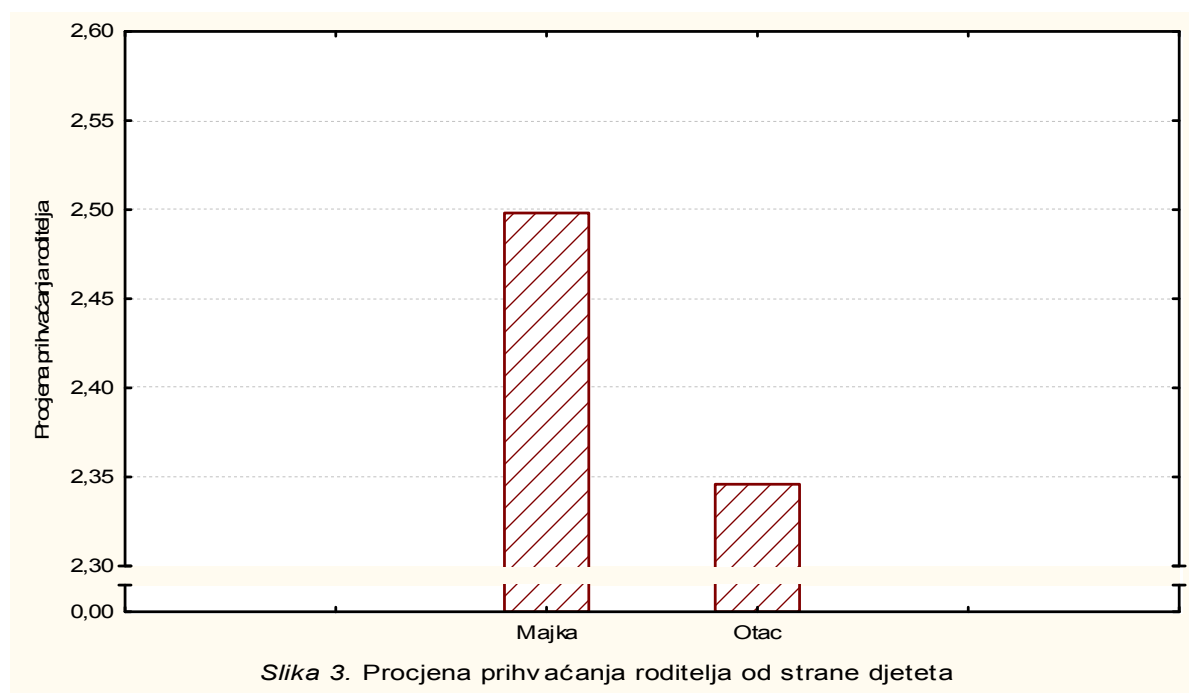
Tablica 5

Prikaz značajnosti razlika dječjih procjena majčinog i očevog roditeljskog ponašanja

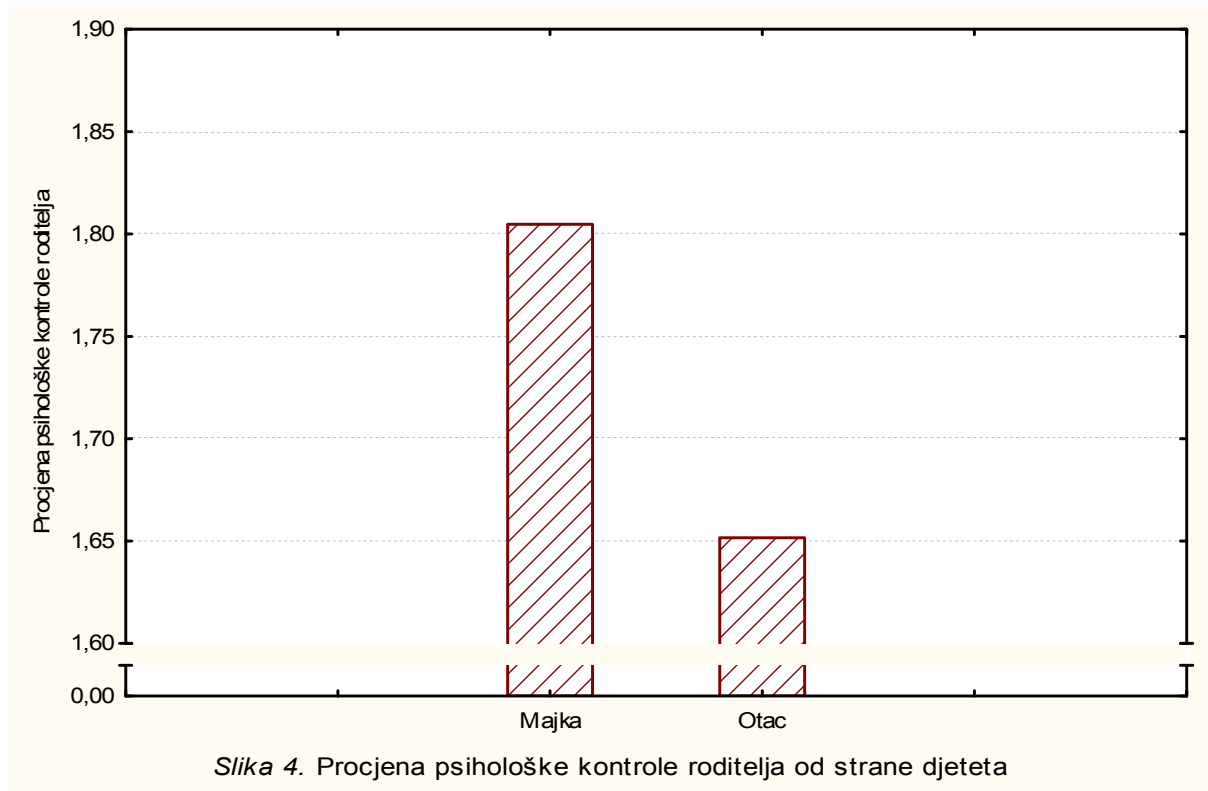
Varijabla	Majka		Otac		<i>t test</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>			
Prihvatanje/odbacivanje	2,50	0,31	2,35	0,39	2,896	180	0,004*
Psihološka kontrola/autonomija	1,80	0,32	1,65	0,40	2,868	180	0,004*
Čvrsta/slaba kontrola	2,07	0,33	2,06	0,40	0,221	180	0,826

* $p < 0,05$

U pogledu razlika u procjeni ponašanja oca i majke od strane djeteta, primjenom t-testa za nezavisne uzorke dobiveno je da dječaci i djevojčice različito percipiraju roditelje na različitim dimenzijama roditeljskog ponašanja. Točnije, iz Slike 3 i Slike 4 je jasno vidljivo da djeca procjenjuju da ih majke više prihvaćaju i više psihološki kontroliraju u odnosu na očeve.

Slika 3. Procjena prihvaćanja roditelja od strane djeteta

Tablica 6

Prikaz značajnosti razlika u procjenama ponašanja majke i oca s obzirom na spol djeteta

Varijable	Procjena dječaka		Procjena djevojčica		<i>t test</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>			
Prihvatanje / odbacivanje majke	2,45	0,37	2,52	0,28	-1,050	90	0,296
Psihološka kontrola/autonomija majke	1,87	0,40	1,77	0,27	1,411	90	0,162
Čvrsta/slaba kontrola majke	2,06	0,37	2,08	0,31	-0,274	90	0,784
Prihvatanje/odbacivanje oca	2,33	0,42	2,36	0,38	-0,309	88	0,758
Psihološka kontrola/autonomija oca	1,72	0,40	1,61	0,40	1,215	88	0,228
Čvrsta/slaba kontrola oca	2,11	0,42	2,03	0,39	0,862	88	0,391

Iz Tablice 6 je vidljivo da nema statistički značajne razlike u dječjim procjenama ponašanja majke i oca između dječaka i djevojčica.

Nadalje, da bi se utvrdila značajnost razlika u obrazovnim očekivanjima te ponašanju roditelja s obzirom na stručnu spremu roditelja, roditelji su po stručnoj spremi podijeljeni u tri kategorije. U prvu kategoriju uključeni su roditelji koji imaju završenu osnovnu i srednju trogodišnju školu, u drugu oni sa četverogodišnjom školom, a u treću roditelji sa višim stupnjem obrazovanja (završen fakultet, magisterij, doktorat). Nakon toga, provedena je jednosmjerna analiza varijance. Rezultati tih analiza prikazani su u Tablici 7.

Tablica 7

Prikaz značajnosti razlika u obrazovnim očekivanjima te dječjim procjenama ponašanja majke i oca s obzirom na stručnu spremu roditelja

Varijabla	1. kategorija		2. kategorija		3. kategorija		df	F	p
	M	SD	M	SD	M	SD			
Očekivanje i vrednovanje obrazovanja majke	3,31	0,39	3,25	0,44	3,23	0,37	2/87	0,354	0,703
Promjenjivost obrazovnih očekivanja i aspiracija majke	2,58	0,70	2,46	0,66	2,36	0,56	2/87	0,675	0,512
Priprema za obrazovna postignuća majke	3,02	0,56	2,99	0,42	3,06	0,51	2/87	0,146	0,864
Očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca	3,36	0,41	3,30	0,37	3,27	0,40	2/84	0,334	0,717
Promjenjivost obrazovnih očekivanja i aspiracija oca	2,52	0,72	2,39	0,68	2,19	0,67	2/84	1,300	0,278
Priprema za obrazovna postignuća oca	2,98	0,58	2,92	0,54	2,90	0,42	2/84	0,195	0,823
Prihvatanje/odbacivanje majke	2,53	0,28	2,50	0,35	2,44	0,32	2/87	0,471	0,626
Psihološka kontrola/autonomija majke	1,87	0,27	1,73	0,34	1,81	0,35	2/87	1,564	0,215
Čvrsta/slaba kontrola majke	2,05	0,30	2,08	0,37	2,07	0,32	2/87	0,068	0,934
Prihvatanje/odbacivanje oca	2,30	0,46	2,32	0,35	2,46	0,38	2/84	0,936	0,396
Psihološka kontrola/autonomija oca	1,78	0,39	1,60	0,43	1,54	0,30	2/84	2,821	0,065
Čvrsta/slaba kontrola oca	2,11	0,35	2,07	0,40	2,00	0,45	2/84	0,482	0,619

Analize nisu pokazale značajnu razliku u dječjim procjenama ponašanja majke i oca kao ni razliku u roditeljskim obrazovnim očekivanjima s obzirom na stručnu spremu roditelja.

Pod pretpostavkom da se obrazovna očekivanja i ponašanja roditelja mogu razlikovati s obzirom na razred djeteta provedena je jednosmjerna analiza varijance da bi se utvrdile eventualne razlike. Rezultati analiza prikazani su u Tablici 8.

Tablica 8

Prikaz značajnosti razlika u obrazovnim očekivanjima te dječjim procjenama ponašanja majke i oca s obzirom na razred djeteta

Varijabla	1. razred		2. razred		3. razred		4. razred		df	F	p
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD			
Očekivanje i vrednovanje obrazovanja majke	3,31	0,39	3,34	0,36	3,19	0,42	3,25	0,46	3/86	0,670	0,573
Promjenjivost obrazovnih očekivanja i aspiracija majke	2,56	0,68	2,52	0,70	2,31	0,57	2,59	0,68	3/86	0,928	0,431
Priprema za obrazovna postignuća majke	3,18	0,33	3,03	0,48	2,85	0,56	3,02	0,54	3/86	1,763	0,160
Očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca	3,29	0,47	3,36	0,38	3,30	0,35	3,31	0,37	3/83	0,171	0,915
Promjenjivost obrazovnih očekivanja i aspiracija oca	2,51	0,72	2,48	0,78	2,15	0,64	2,45	0,60	3/83	1,290	0,283
Priprema za obrazovna postignuća oca	3,22	0,48	2,89	0,57	2,86	0,40	2,78	0,57	3/83	3,015	0,035*
Prihvatanje/odbacivanje majke	2,61	0,30	2,63	0,25	2,38	0,34	2,38	0,27	3/88	5,008	0,003*
Psihološka kontrola/autonomija majke	1,77	0,34	1,78	0,35	1,81	0,32	1,87	0,27	3/88	0,415	0,742
Čvrsta/slaba kontrola majke	2,15	0,32	2,09	0,34	2,06	0,29	1,98	0,35	3/88	0,982	0,405
Prihvatanje/odbacivanje oca	2,56	0,33	2,43	0,34	2,29	0,35	2,07	0,40	3/86	6,996	0,000*
Psihološka kontrola/autonomija oca	1,54	0,38	1,62	0,32	1,67	0,35	1,79	0,53	3/86	1,391	0,251
Čvrsta/slaba kontrola oca	1,95	0,34	2,12	0,37	2,06	0,39	2,09	0,50	3/86	0,742	0,530

* $p < 0,05$

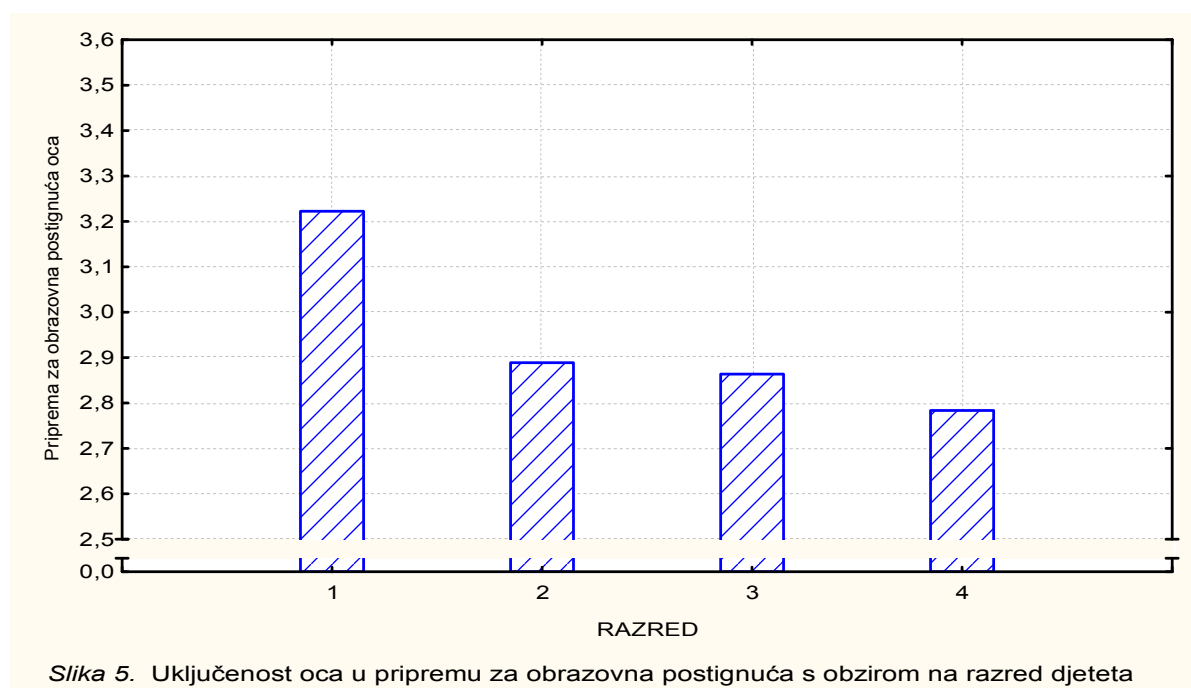
Primjenom jednosmjerne analize varijance dobiveno je da postoji značajna razlika u sudjelovanju roditelja u pripremi za obrazovna postignuća oca te razlika u dječjim procjenama prihvaćanja od strane majke i oca s obzirom na razred djeteta. Da bi se utvrdio smjer razlika provedeno je post-hoc testiranje Fisherovim testom čiji su rezultati prikazani u Tablici 9, Tablici 10 i Tablici 11. S obzirom na relativno mali broj ispitanika te vidljivu tendenciju rezultata na grafičkim prikazima Fisherov test jasnije potvrđuje značajnost tih razlika.

Tablica 9

Prikaz rezultata post-hoc testiranja razlika u uključenosti oca u pripremu za obrazovna postignuća s obzirom na razred djeteta (N=87)

Razred	{1} 2,607	{2} 2,626	{3} 2,379	{4} 2,380
1. razred gimnazije	-	0,032	0,024	0,007
2. razred gimnazije		-	0,867	0,497
3. razred gimnazije			-	0,613
4. razred gimnazije				-

*Značajne razlike su podebljane ($p < 0,05$)

Slika 5. Uključenost oca u pripremu za obrazovna postignuća s obzirom na razred djeteta

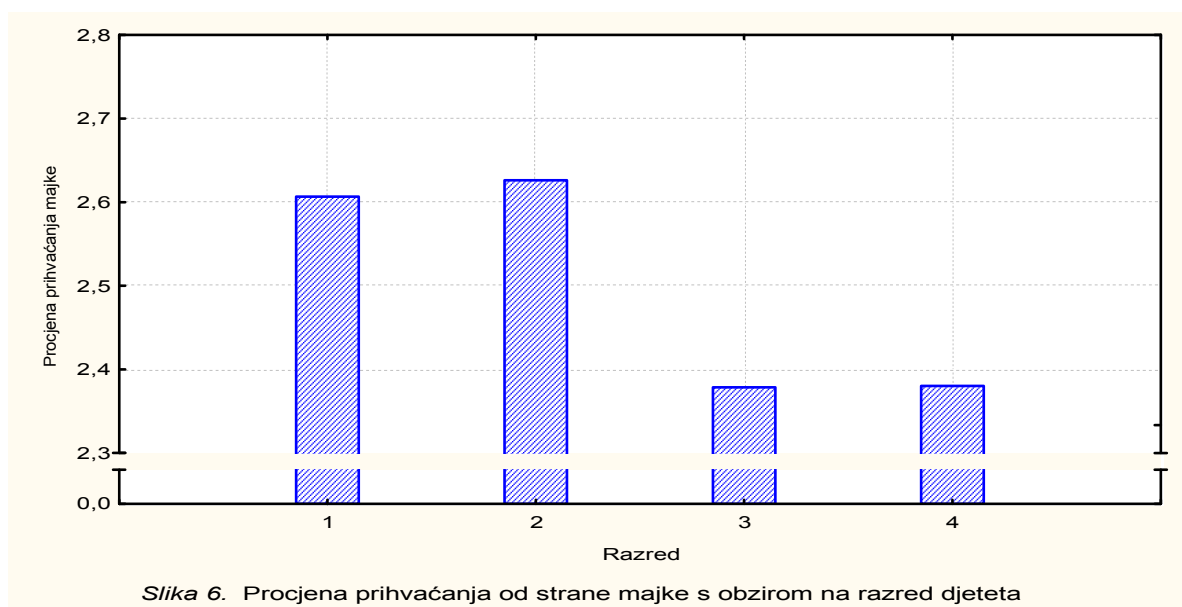
Iz Tablice 9 i Slike 5 je vidljivo da postoji statistički značajna razlika u uključenosti oca u pripremu za obrazovna postignuća s obzirom na razred djeteta. Točnije, uključenost oca u pripremu za obrazovna postignuća je značajno veća u prvom razredu srednje škole u odnosu na više razrede dok se kod učenika viših razreda uključenost oca značajno ne razlikuje.

Tablica 10

Prikaz rezultata post-hoc testiranja razlika u dječjim procjenama prihvaćanja majke s obzirom na razred djeteta (N=92)

Razred	{1}	{2}	{3}	{4}
	2,607	2,626	2,379	2,380
1. razred gimnazije	-	0,822	0,009	0,013
2. razred gimnazije		-	0,004	0,006
3. razred gimnazije			-	0,986
4. razred gimnazije				-

*Značajne razlike su podebljane ($p < 0,05$)

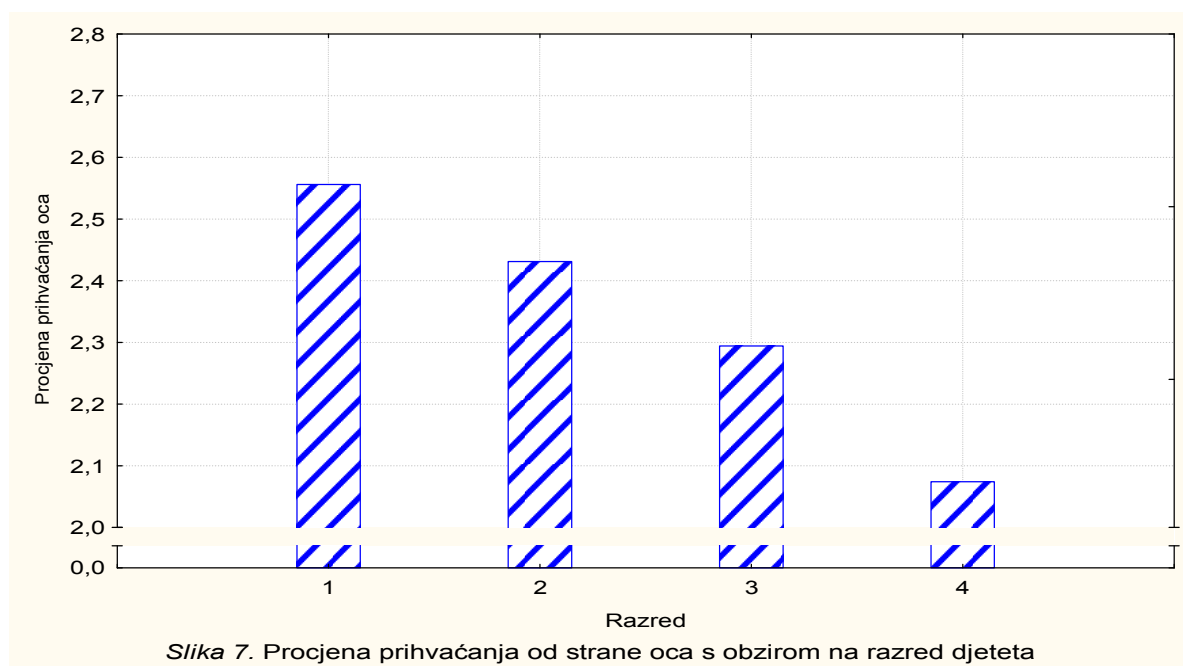
Rezultati pokazuju da postoji statistički značajna razlika u dječjim procjenama prihvaćanja od strane majke s obzirom na razred djeteta i to u smjeru da djeca u nižim razredima (prvom i drugom) procjenjuju da ih majke više prihvaćaju u odnosu na djecu viših razreda (trećem i četvrtom) srednje škole (Slika 6).

Tablica 11

Prikaz rezultata post-hoc testiranja razlika u dječjim procjenama prihvatanja oca s obzirom na razred djeteta (N=90)

Razred	{1} 2,608	{2} 2,635	{3} 2,376	{4} 2,380
1. razred gimnazije	-	0,239	0,015	0,000
2. razred gimnazije		-	0,189	0,001
3. razred gimnazije			-	0,045
4. razred gimnazije				-

*Značajne razlike su podebljane ($p < 0,05$)

Slika 7. Procjena prihvatanja od strane oca s obzirom na razred djeteta

Fisherovim testom je utvrđena statistički značajna razlika u procjeni prihvatanja od strane oca djece prvog razreda u odnosu na djecu zadnja dva razreda srednje škole kao i drugog i trećeg razreda u odnosu na djecu četvrtog razreda srednje škole. Naime, djeca prvog razreda procjenjuju da ih očevi više prihvaćaju u odnosu na djecu završna dva razreda srednje škole. Također, djeca u drugom i trećem razredu procjenjuju da ih očevi, u prosjeku, više prihvaćaju u odnosu na djecu u četvrtom razredu srednje škole (Slika 7).

Nadalje, da bi se provjerila pretpostavka da će se obrazovna očekivanja i ponašanje roditelja razlikovati s obzirom na redoslijed rođenja djeteta provedena je jednosmjerna analiza varijance čiji su rezultati prikazani u Tablici 9. Učenici su podijeljeni u tri kategorije s obzirom na redoslijed rođenja: najstarije, srednje i najmlađe dijete.

Tablica 12

Prikaz značajnosti razlika u obrazovnim očekivanjima te procjenama ponašanja majke i oca s obzirom na redoslijed rođenja djeteta

Varijabla	Najstarije dijete		Srednje dijete		Najmlađe dijete		df	F	p
	M	SD	M	SD	M	SD			
Očekivanje i vrednovanje obrazovanja majke	3,31	0,41	3,28	0,36	3,21	0,44	2/87	0,501	0,608
Promjenjivost obrazovnih očekivanja i aspiracija majke	2,39	0,60	2,61	0,77	2,52	0,63	2/87	0,880	0,418
Priprema za obrazovna postignuća majke	3,05	0,45	3,08	0,46	2,93	0,56	2/87	0,699	0,500
Očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca	3,33	0,40	3,27	0,32	3,33	0,43	2/84	0,142	0,868
Promjenjivost obrazovnih očekivanja i aspiracija oca	2,39	0,74	2,53	0,73	2,32	0,63	2/84	0,504	0,606
Priprema za obrazovna postignuća oca	2,94	0,63	2,95	0,48	2,94	0,40	2/84	0,003	0,997
Prihvatanje/odbacivanje majke	2,52	0,32	2,55	0,22	2,44	0,36	2/89	0,838	0,436
Psihološka kontrola/autonomija majke	1,80	0,31	1,77	0,28	1,83	0,36	2/89	0,263	0,769
Čvrsta/slaba kontrola majke	2,14	0,32	2,01	0,30	2,03	0,35	2/89	1,555	0,217
Prihvatanje/odbacivanje oca	2,32	0,40	2,44	0,34	2,32	0,42	2/87	0,705	0,497
Psihološka kontrola/autonomija oca	1,70	0,45	1,62	0,33	1,62	0,37	2/87	0,419	0,659
Čvrsta/slaba kontrola oca	2,14	0,37	2,06	0,40	1,96	0,42	2/87	1,806	0,170

Iz Tablice 9 je vidljivo da nema razlike u obrazovnim očekivanjima te procjenama ponašanja majke i oca s obzirom na redoslijed rođenja djeteta.

4.2. Razlike u dimenzijama perfekcionizma djece s obzirom na spol, razred i redosljed rođenja djeteta te stručnu spremu roditelja

Drugi problem ovog istraživanja bio je utvrditi postoje li razlike u dimenzijama perfekcionizma djece s obzirom na spol, razred i redosljed rođenja djeteta te stručnu spremu roditelja. Rezultati provedenih analiza prikazani su u Tablici 13.

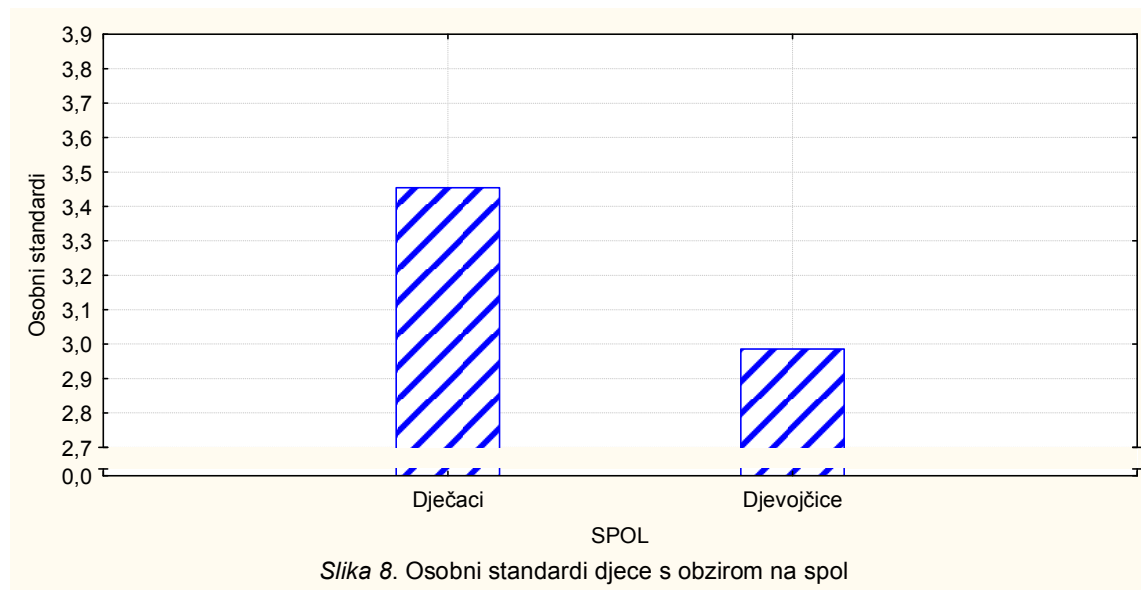
Tablica 13

Prikaz značajnosti razlika u dimenzijama perfekcionizma s obzirom na spol, razred, redosljed rođenja djeteta te stručnu spremu roditelja

Dimenzije perfekcionizma	Spol			Razred			Redosljed rođenja			Stručna sprema majke			Stručna sprema oca		
	t	df	p	df	F	p	df	F	p	df	F	p	df	F	p
1. Zabrinutost zbog pogrešaka	0,23	91	0,82	3/89	1,11	0,35	2/90	0,16	0,85	2/87	0,27	0,77	2/84	0,36	0,70
2. Organiziranost	-0,58	91	0,56	3/89	0,01	0,99	2/90	0,21	0,81	2/87	1,80	0,17	2/84	0,54	0,59
3. Roditeljska očekivanja	0,65	91	0,51	3/89	1,40	0,25	2/90	0,07	0,93	2/87	1,14	0,33	2/84	0,95	0,39
4. Osobni standardi	2,71	91	0,01*	3/89	2,45	0,07	2/90	0,37	0,69	2/87	1,81	0,17	2/84	1,49	0,23
5. Sumnja u vlastitu izvedbu	-1,92	91	0,06	3/89	1,41	0,25	2/90	0,15	0,86	2/87	1,04	0,36	2/84	1,91	0,15
6. Roditeljska prigoaranja	-0,04	91	0,97	3/89	1,71	0,17	2/90	1,54	0,22	2/87	0,77	0,47	2/84	1,64	0,20

*p<0,05

Rezultati su pokazali statistički značajnu razliku u postavljanju osobnih standarda djece s obzirom na spol. Naime, iz Slike 8 je vidljivo da, u prosjeku, dječaci sebi postavljaju više standarde nego djevojčice.

4.3. Doprinosi obrazovnih očekivanja i aspiracija roditelja te dječjih procjena njihovog ponašanja u objašnjenju pojedinačnih dimenzija perfekcionizma njihove djece

Da bi se utvrdio doprinos obrazovnih očekivanja i aspiracija roditelja kao i dječjih procjena ponašanja roditelja u razvoju perfekcionizma djece najprije se provjerila međusobna povezanost pojedinih varijabli procjene ponašanja i obrazovnih očekivanja roditelja. Matrica korelacija obrazovnih očekivanja i ponašanja majke i oca prikazana je u Tablici 14, dok su u Tablici 15 i Tablici 17 prikazane povezanosti obrazovnih očekivanja i procijenjenog ponašanja roditelja s pojedinim dimenzijama perfekcionizma djeteta, posebno za majku i oca. Nakon toga, provedene su standardne regresijske analize u kojima su obrazovna očekivanja i aspiracije te procjene ponašanja roditelja (posebno za majku i oca) imali status prediktora, a pojedine dimenzije perfekcionizma imale status kriterijskih varijabli. Rezultati regresijskih analiza prikazani su u Tablici 16 i Tablici 18.

Tablica 14

Prikaz Pearsonovih koeficijenata korelacije između obrazovnih očekivanja roditelja te dječjih procjena ponašanja roditelja (N=84)

Varijabla	Prihvatanje/ odbacivanje oca	Psihološka kontrola/ autonomija oca	Čvrsta/slaba kontrola oca	Očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca	Promjenjivost obrazovnih očekivanja oca	Priprema za obrazovna postignuća oca
Prihvatanje/ odbacivanje majke	0,63	-0,20	-0,21	0,16	-0,01	0,13
Psihološka kontrola/ autonomija majke	-0,23	0,54	0,17	-0,07	0,16	0,05
Čvrsta/slaba kontrola majke	-0,19	0,14	0,57	-0,08	0,09	0,12
Očekivanje i vrednovanje obrazovanja majke	0,29	0,12	-0,11	0,65	0,19	0,33
Promjenjivost obrazovnih očekivanja majke	-0,02	0,26	0,03	0,07	0,66	0,24
Priprema za obrazovna postignuća majke	0,20	0,15	0,01	0,48	0,17	0,62

*značajne povezanosti su podebljane ($p < 0,05$)

Rezultati pokazuju statistički značajnu povezanost različitih varijabli dječje procjene ponašanja majke i oca. Naime, što dijete procjenjuje da ga majka više prihvaća te nad njim ima veću psihološku i bihevioralnu kontrolu to dijete procjenjuje da ga i otac više prihvaća i nad njime ima veću psihološku i bihevioralnu kontrolu. Također, što djeca procjenjuju da ih očevi više prihvaćaju to procjenjuju psihološku kontrolu majki manjom. Isto vrijedi i obratno.

Majčina i očeva očekivanja i vrednovanje znanja, promjenjivost obrazovnih očekivanja te uključenost u obrazovna postignuća su u značajnoj, pozitivnoj korelaciji. Točnije, što su očekivanja oca veća i promjenjivija te što je on više uključen u pripremu za obrazovna postignuća to je vrednovanje obrazovanja i promjenjivost obrazovnih očekivanja majke kao i njena uključenost u obrazovna postignuća veća i obratno. Veća promjenjivost obrazovnih očekivanja te veće vrednovanje obrazovanja majke veže za sebe i veću uključenost oca u postizanju obrazovnih postignuća djeteta i obratno. Također, što je očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca veće to je veća uključenost majke u postignuća djeteta i obratno.

Konačno, dječja procjena većeg prihvaćanja od strane oca je povezana s većim očekivanjima i vrednovanjem obrazovanja od strane majke. Isto vrijedi i obratno. Nadalje, što je dijete procjenjuje da otac ima nad njim veću psihološku kontrolu to je veća promjenjivost obrazovnih očekivanja majke i obratno.

4.3.1. Doprinosi obrazovnih očekivanja i dječjih procjena ponašanja majke u razvoju perfekcionizma njihove djece

Tablica 15

Prikaz Pearsonovih koeficijenata korelacije između obrazovnih očekivanja majke, dječjih procjena majčinog ponašanja i dimenzija perfekcionizma djeteta (N=90)

Varijabla	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	2.
1.Prihvatanje/odbacivanje	-	-0,39	-0,32	0,18	-0,1	0,19	-0,12	0,32	-0,50	0,09	-0,15	-0,65
2.Psihološka kontrola/autonomija		-	0,32	0,12	0,14	0,03	0,27	-0,13	0,38	-0,02	0,11	0,35
3.Čvrsta/slaba kontrola			-	-0,04	-0,05	-0,02	0,06	-0,02	0,26	-0,12	-0,02	0,37
4.Očekivanje i vrednovanje obrazovanja				-	0,04	0,71	0,08	0,35	0,16	0,25	-0,05	-0,08
5.Promjenjivost obrazovnih očekivanja					-	0,12	0,13	-0,15	0,19	-0,13	0,17	0,18
6.Priprema za obrazovna postignuća						-	0,17	0,31	0,10	0,21	-0,02	0,02
7.Zabrinutost zbog pogrešaka							-	0,14	0,47	0,46	0,64	0,32
8.Organiziranost								-	0,03	0,41	0,13	-0,14
9.Roditeljska očekivanja									-	0,30	0,30	0,60
10.Osobni standardi										-	0,25	-0,06
11.Sumnja u vlastitu izvedbu											-	0,30
12.Roditeljska prigovaranja												-

*značajne povezanosti su podebljane ($p < 0,05$)

Rezultati pokazuju značajnu povezanost dječjih procjena majčinog ponašanja na dimenzijama emocionalnosti i kontrole. Naime, što dijete procjenjuje majčino prihvaćanje većim to procjenjuje psihološku i bihevioralnu kontrolu majke manjom. Nadalje, što dijete procjenjuje psihološku kontrolu majke većom to procjenjuje i njenu bihevioralnu kontrolu većom i obratno. Veće očekivanje i vrednovanje obrazovanja majke veže za sebe i veću uključenost majke u pripremu za obrazovna postignuća djeteta.

Što se tiče povezanosti pojedinih dimenzija perfekcionizma sa dječjim procjenama ponašanja majke, iz Tablice 15 je vidljivo da što je djetetova procjena prihvaćanja od strane majke veća to je veća organiziranost djeteta, a manja njegova procjena očekivanja roditelja i roditeljskog prigovaranja. Percipirana psihološka kontrola majke je povezana s većom zabrinutošću zbog pogrešaka kod djeteta. Što dijete procjenjuje bihevioralnu i psihološku kontrolu majke većom to procjenjuje roditeljska očekivanja većima. Veća djetetova procjena psihološke i bihevioralne kontrole majke veže uz sebe i veću djetetovu procjenu roditeljskog prigovaranja.

Nadalje, povezanosti obrazovnih očekivanja roditelja i perfekcionizma djece na različitim dimenzijama pokazuju da je veće očekivanje i vrednovanje obrazovanja majke povezano s većom organiziranosti i postavljanjem većih osobnih standarda djeteta. Što je veća uključenost majke u pripremu za obrazovna postignuća to je organiziranost djeteta veća kao i standardi koje dijete sebi postavlja i obratno.

Tablica 16

Prikaz rezultata regresijskih analiza uz dječje procjene majčinog ponašanja i obrazovna očekivanja majke kao prediktore i pojedine dimenzije perfekcionizma kao kriterije (N=90)

Kriteriji: Dimenzije perfekcionizma	Prediktori																		<i>R</i>	<i>R</i> ²
	Prihvatanje /odbacivanje majke			Psihološka kontrola/autonomija majke			Čvrsta/slaba kontrola majke			Očekivanje i vrednovanje obrazovanja majke			Promjenjivost obrazovnih očekivanja majke			Priprema za obrazovna postignuća majke				
	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>p</i>		
1. Zabrinutost zbog pogrešaka	-0,05	-0,40	0,69	0,25	2,18	0,03*	-0,03	-0,27	0,79	-0,11	-0,75	0,46	0,07	0,62	0,54	0,24	1,58	0,12	0,34	0,11
2. Organiziranost	0,23	2,09	0,04*	-0,08	-0,69	0,49	0,08	0,79	0,43	0,25	1,78	0,08	-0,14	-1,36	0,18	0,11	0,76	0,45	0,47	0,22
3. Roditeljska očekivanja	-0,45	-4,40	0,00*	0,14	1,42	0,16	0,09	0,89	0,37	0,22	1,69	0,10	0,12	1,32	0,19	0,01	0,10	0,92	0,60	0,36
4. Osobni standardi	-0,02	-0,17	0,87	0,02	0,14	0,89	-0,13	-1,17	0,24	0,19	1,27	0,21	-0,16	-1,45	0,15	0,09	0,62	0,53	0,32	0,10
5. Roditeljska prigovaranja	-0,58	-6,44	0,00*	0,07	0,75	0,45	0,17	1,99	0,05*	-0,12	-1,09	0,28	0,10	1,27	0,21	0,21	1,84	0,07	0,70	0,50

**p*<0,05

Budući da dimenzija perfekcionizma Sumnja u vlastitu izvedbu nije bila u značajnoj korelaciji s korištenim varijablama obrazovnih očekivanja majke i procjenama majčinog ponašanja, u ovom slučaju nije rađena regresijska analiza s ovim kriterijem.

Rezultati regresijske analize su pokazali da je od korištenih varijabli (obrazovnih očekivanja i dječje procjene ponašanja majke) značajni prediktor pojave zabrinutosti zbog pogrešaka kod djece procjena psihološke kontrole majke. Naime, što je procjenjivana psihološka kontrola majke veća to je veća vjerojatnost da će dijete razviti pretjeranu zabrinutost zbog svojih pogrešaka. Nadalje, djetetova procjena prihvaćanja od strane majke je značajan prediktor pojave organiziranosti te procjene roditeljskih očekivanja kod djece. Naime, što je djetetova procjena prihvaćanja od strane majke veća, veća je vjerojatnost da će dijete biti organiziranije te da će očekivanja svojih roditelja procjenjivati manjima.

Konačno, značajni prediktori djetetove procjene prigovaranja roditelja su procjena prihvaćanja od strane majke te procjena majčine bihevioralne kontrole. Međutim, smjer predikcije ova dva faktora je različit. Naime, što je djetetova procjena prihvaćanja majke veća, odnosno što je procjena majčine bihevioralne kontrole manja to će dijete percipirati i procjenjivati roditeljska prigovaranja manjima.

4.3.2. Doprinosi obrazovnih očekivanja i dječjih procjena ponašanja oca u razvoju perfekcionizma njihove djece

Tablica 17.

Prikaz Pearsonovih koeficijenata korelacije između obrazovnih očekivanja oca, dječjih procjena očevog ponašanja i različitih dimenzija perfekcionizma djeteta (N=87)

Varijabla	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1.Prihvatanje/odbacivanje	-	-0,41	-0,41	0,13	-0,10	0,14	0,40	0,33	-0,44	-0,06	-0,21	-0,59
2.Psihološka kontrola/autonomija		-	0,55	-0,01	0,30	0,18	0,51	-0,08	0,51	0,13	0,23	0,36
3.Čvrsta/slaba kontrola			-	-0,03	0,15	0,13	0,25	-0,04	0,31	0,01	0,03	0,25
4.Očekivanje i vrednovanje obrazovanja				-	0,22	0,43	-0,02	0,28	0,13	0,22	-0,08	-0,11
5.Promjenjivost obrazovnih očekivanja					-	0,33	0,26	-0,10	0,29	-0,11	0,20	0,28
6.Priprema za obrazovna postignuća						-	0,01	0,15	0,10	-0,05	-0,03	0,00
7.Zabrinutost zbog pogrešaka							-	0,07	0,51	0,47	0,65	0,37
8.Organiziranost								-	-0,03	0,38	0,14	-0,20
9.Roditeljska očekivanja									-	0,31	0,31	0,62
10.Osobni standardi										-	0,27	-0,03
11.Sumnja u vlastitu izvedbu											-	0,31
12.Roditeljska prigovaranja												-

*značajne povezanosti su podebljane ($p < 0,05$)

Matrica korelacija pokazuje značajnu povezanost dječjih procjena očevo ponašanja na dimenzijama emocionalnosti i kontrole. Naime, što dijete procjenjuje da ga otac više prihvaća to procjenjuje psihološku i bihevioralnu kontrolu oca manjom. Također, dječja procjena veće psihološke kontrole oca veže za sebe i veću procjenu očeve bihevioralne kontrole. Dječja procjena očeve psihološke kontrole je značajno povezana i s promjenjivosti očekivanja oca i to u smjeru da očevi za koje djeca procjenjuju da imaju nad njima veću psihološku kontrolu, u prosjeku, imaju i promjenjivija obrazovna očekivanja i obratno.

Što se tiče povezanosti varijabli obrazovnih očekivanja i aspiracija oca dobivene su značajne pozitivne povezanosti očekivanja i vrednovanja obrazovanja sa promjenjivosti obrazovnih očekivanja i pripremom za obrazovna postignuća kao i pozitivna povezanost promjenjivosti obrazovnih očekivanja s pripremom za obrazovna očekivanja. To znači da što je veće očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca da je veća promjenjivost njegovih očekivanja te uključenost u pripremu za obrazovna postignuća i obratno.

Što se tiče povezanosti pojedinih dimenzija perfekcionizma i dječje procjene ponašanja oca, iz Tablice 17 je vidljivo da što je djetetova procjena prihvaćanja od strane oca veća to je veća organiziranost djeteta, a manja njegova procjena očekivanja roditelja i roditeljskog prigovaranja te manja zabrinutost djeteta zbog pogrešaka. Dječja procjena veće psihološke i bihevioralne kontrole oca povezana je s većom zabrinutošću zbog pogrešaka kod djeteta i većom procjenom roditeljskih očekivanja. Nadalje, što dijete procjenjuje psihološku kontrolu oca većom to je dječja procjena roditeljskih prigovaranja veća te dijete više sumnja u vlastitu izvedbu. Sumnja u vlastitu izvedbu je veća što dijete procjenjuje da otac nad njim ima veću bihevioralnu kontrolu. Za sve povezanosti vrijedi i obratno.

Konačno, povezanosti pojedinih dimenzija perfekcionizma i obrazovnih očekivanja oca su pokazale da veće očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca vodi većoj organiziranosti i postavljanju većih osobnih standarda djeteta. Veća promjenjivost obrazovnih očekivanja oca vezana je za veću zabrinutost djeteta zbog pogrešaka te veću procjenu roditeljskih prigovaranja i očekivanja od strane djeteta.

Tablica 18

Prikaz rezultata regresijskih analiza uz dječje procjene očevog ponašanja i obrazovna očekivanja oca kao prediktore i pojedine dimenzije perfekcionizma kao kriterije (N=87)

Kriteriji: Dimenzije perfekcionizma	Prediktori																		R	R ²
	Prihvatanje /odbacivanje oca			Psihološka kontrola/autonomija oca			Čvrsta/slaba kontrola oca			Očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca			Promjenjivost obrazovnih očekivanja oca			Priprema za obrazovna postignuća oca				
	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>p</i>		
1.Zabrinutost zbog pogrešaka	-0,23	-2,20	0,03*	0,45	3,78	0,00*	-0,10	-0,88	0,38	0,01	0,09	0,93	0,13	1,32	0,19	-0,07	-0,62	0,54	0,58	0,33
2.Organiziranost	0,34	2,89	0,00*	0,05	0,36	0,72	0,10	0,84	0,41	0,26	2,29	0,02*	-0,16	-1,40	0,17	0,02	0,17	0,86	0,44	0,19
3.Roditeljska očekivanja	-0,30	-2,92	0,00*	0,36	3,16	0,00*	-0,02	-0,21	0,84	0,16	1,63	0,11	0,13	1,34	0,18	-0,04	-0,33	0,74	0,61	0,37
4.Osobni standardi	-0,03	-0,25	0,80	0,26	1,99	0,05	-0,08	-0,66	0,51	0,35	2,98	0,00*	-0,20	-1,77	0,08	-0,18	-1,45	0,15	0,38	0,15
5.Sumnja u vlastitu izvedbu	-0,15	-1,25	0,21	0,22	1,61	0,11	-0,17	-1,34	0,19	-0,08	0,71	0,48	0,18	1,57	0,12	-0,05	0,42	0,68	0,35	0,12
6.Roditeljska prigovaranja	-0,54	-5,42	0,00*	0,10	0,94	0,35	-0,07	-0,67	0,51	-0,10	-0,99	0,33	0,21	2,23	0,03*	0,04	0,37	0,72	0,64	0,41

**p*<0,05

Regresijskom analizom je dobiveno da su značajni prediktori razvoja pretjerane zabrinutosti zbog pogrešaka kod djeteta procjena prihvaćanja i psihološke kontrole oca. Međutim, ova dva prediktora imaju različit smjer predikcije. Naime, što je procjena prihvaćanja od strane oca manja, odnosno što je djetetova procjena psihološke kontrole oca veća to je veća vjerojatnost da će se kod djeteta razviti pretjerana zabrinutost zbog pogrešaka. Navedena dva prediktora su također prediktivna za djetetovu procjenu roditeljskih očekivanja. Ukoliko dijete procjenjuje da ga otac manje prihvaća i ima nad njim veću psihološku kontrolu, veća je vjerojatnost da će i očekivanja roditelja procjenjivati većima. Za predikciju organiziranosti djeteta kao jedne od dimenzija perfekcionizma, značajnim prediktorima su se pokazali procjena prihvaćanja od strane oca te očevo očekivanje i vrednovanje obrazovanja. Naime, procjena očevog većeg prihvaćanja djeteta te veće očekivanje i vrednovanje obrazovanja od strane oca vodi i većoj organiziranosti kod djeteta. Nadalje, očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca je značajan prediktor standarda koje dijete sebi postavlja pri čemu dijete postavlja veće standarde što su očekivanja oca veća. Konačno, značajni prediktori procjene roditeljskih prigovaranja od strane djeteta su djetetova procjena prihvaćanja od strane oca te promjenjivost obrazovnih očekivanja oca. Naime, što su obrazovna očekivanja oca promjenjivija i što dijete procjenjuje da ga otac manje prihvaća to je veća vjerojatnost da će dijete procjenjivati i roditeljska prigovaranja većima.

5. RASPRAVA

S obzirom na manjak istraživanja o ulozi očekivanja i ponašanja roditelja u objašnjenju perfekcionizma njihove djece, glavni cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost obrazovnih očekivanja roditelja te dječjih procjena roditeljskog ponašanja s pojedinim dimenzijama perfekcionizma djeteta.

5.1. Razlike u obrazovnim očekivanjima i aspiracijama roditelja te dječjim procjenama roditeljskog ponašanja s obzirom na osnovne socio-demografske karakteristike roditelja i djeteta

U pogledu ispitivanja razlike u obrazovnim očekivanjima roditelja i dječjim procjenama ponašanja majke i oca, rezultati provedenog istraživanja ukazuju da majke, u prosjeku, više sudjeluju u pripremi djeteta za obrazovna postignuća u odnosu na očeve. Dakle, majke više od očeva pomažu djeci u prikupljanju informacija o fakultetima koji ih zanimaju, pri odabiru predmeta koji će ih pripremiti za fakultet i sl. Također, djeca procjenjuju da ih majke više prihvaćaju kao i da pokazuju više psihološke kontrole u odnosu na očeve. Dobiveni rezultati su u skladu s očekivanjima te dosadašnjim istraživanjima koja su pokazala da je majka sklonija izražavanju emocija prema djetetu te kontroliranju djetetovog psihološkog svijeta u odnosu na oca. Kosterman, Hagerty, Spoth i Redmond (2004, prema Perinčić, 2012) navode da su interakcije između djeteta i majke više okrenute usmjeravanju, naredbama i sporenju, ispunjene su bliskošću te majke više ističu podučavanje pristojnog ponašanja. S druge strane, odnos između djeteta i oca uključuje više zabave i usmjerenosti na rješavanje problema, okrenuti su podučavanju neovisnosti i samostalnosti. Također, Keresteš (2002) je u svom istraživanju dobila da majke pokazuju više prihvaćajućeg ponašanja prema djeci nego očevi, čvršće kontroliraju djetetovo ponašanje i nešto su sklonije psihološkoj kontroli.

Što se tiče razlike u obrazovnim očekivanjima roditelja i dječjoj procjeni ponašanja roditelja s obzirom na spol djeteta, rezultati analiza pokazuju da postoji statistički značajna razlika samo u promjenjivosti obrazovnih očekivanja oca s obzirom na spol djeteta. Naime, očeva promjenjivost obrazovnih očekivanja je veća za djevojčice nego za dječake (Slika 2). S obzirom na sam sadržaj čestica koje čine ovaj faktor (npr. „Moje nade i snovi za obrazovanje mog djeteta mijenjaju se s njegovim odrastanjem.“) ne može se jasno govoriti o smjeru promjene očekivanja oca.

Ipak, pozitivna povezanost ovog faktora s drugim faktorima očevih obrazovnih očekivanja (očekivanjem i vrednovanjem obrazovanja te sudjelovanjem u pripremi za obrazovna postignuća) ukazuje da bi se moglo raditi o promjeni u povoljnijem smjeru. U skladu s navedenim, jedno od mogućih objašnjenja dobivenih rezultata može biti da očevi možda češće mijenjaju svoja očekivanja upravo zato što više razgovaraju s djevojčicama, budući da je njihov odnos više prožet komunikacijom, za razliku odnosa oca i sina. Naime, ukoliko očevi razgovaraju više o svojim očekivanjima možda time postaju svjesniji promjene tih očekivanja. Također, s obzirom na specifičnosti ponašanja dječaka i djevojčica, možda očevi i lakše razgovaraju s djevojčicama budući da su u ovom razdoblju većinom manje buntovne, spremnije su za suradnju i sugestije, za razliku od dječaka. S vremenom i ovisno o školskom uspjehu očevi mijenjaju svoja očekivanja i vjerojatno više daju do znanja učenicama da su se njegova očekivanja promijenila. Takva razlika u odnosu očeva s djecom je rezultat različite socijalizacije dječaka i djevojčica. Naime, Macuka (2007) u svom radu navodi da usvajanje spolnih uloga i socijalizacija uvelike određuju način funkcioniranja djece i roditelja. Postupci odgoja, pogotovo oca, koji ohrabruju spolno stereotipne aktivnosti kod djevojčica mogu dovesti do veće submisivnosti i ovisnosti o mišljenju drugih. Roditelji često od djevojčica očekuju zrelo interpersonalno ponašanje i slabije prihvaćaju njihovo asertivno ponašanje u odnosu na dječake. Djevojčice i dječaci osjećaju se manje bliskima s ocem nego s majkom. Međutim, dok se dječaci slažu s ocem i pokazuju mu poštovanje, djevojčice ne uspostavljaju s njime dobar kontakt, osjećaju da ih ne prihvaća i ne pokazuje razumijevanje (Perinčić, 2012).

Također, s obzirom da je za sredinu u kojoj je rađeno istraživanje još uvijek specifičan tradicionalniji način razmišljanja, moguće objašnjenje može biti i da otac brigu kćeri za buduću obitelj vidi kao alternativu daljnjem školovanju i samim time nema stabilna očekivanja nego se njegova očekivanja mijenjaju ovisno o angažiranosti kćeri u školi. S druge strane, za dječake koji su upisali gimnaziju se pretpostavlja da će nastaviti školovanje, postati samostalni i financijski neovisni da bi mogli osnovati svoju obitelj.

Naime, ukoliko je prethodno navedeno objašnjenje nestabilnosti očekivanja oca za djevojčice točno, djeca će, ukoliko dobiju povjerenje oca da će nastaviti školovanje, uložiti puno više napora da bi opravdali njegova očekivanja te da bi na taj način izbjegli promjenu njegovih očekivanja. Promjena očevih očekivanja „na gore“ bi im dala povratnu informaciju da su bili neuspješni te da su razočarali oca.

Nadalje, rezultati nisu pokazali značajnu razliku u dječjim procjenama roditeljskog ponašanja i obrazovnim očekivanjima roditelja s obzirom na stručnu spremu roditelja (Tablica 7). Rezultati nisu u skladu s očekivanjima i dosadašnjim istraživanjima koja pokazuju da roditelji koji su visoko obrazovani imaju viša očekivanja od svoje djece od onih koji su niže obrazovani (De Civita i sur., 2004; Hossler i Stage, 1992, prema Jacob, 2011) uz objašnjenje da su visoko obrazovani roditelji na „vlastitoj koži“ iskusili prednosti višeg obrazovanja (viša primanja, bolji položaj u društvu i sl.). Moguće je da su dobivene neznačajne razlike rezultat malog, nereprezentativnog uzorka. Dodatno, moguća su dva objašnjenja dobivenih neznačajnih razlika. Naime, trenutna situacija u Hrvatskoj je takva da ljudi koji nisu obrazovani jako često misle da bi lakše živjeli i imali bolji život da su postigli neki viši stupanj obrazovanja i samim time potiču svoju djecu da nastave daljnje školovanje kako bi, barem oni, imali bolji život. S druge strane, u društvu vlada veliko nezadovoljstvo visoko obrazovnih ljudi koji se žale da nemaju dostatna primanja, bolji položaj u društvu, vremena za sebe s obzirom na stupanj obrazovanja i samim time ne percipiraju velike beneficije visokog obrazovanja niti o tim prednostima govore djeci.

Nadalje, ispitivanje značajnosti razlike između obrazovnih očekivanja roditelja s obzirom na razred djeteta su pokazala značajnu razliku u sudjelovanju oca u pripremi za obrazovna postignuća s obzirom na razred i to u smjeru da su očevi više uključeni u pripremu za obrazovna postignuća u prvom razredu u odnosu na više razrede srednje škole (Slika 5). Dobiveni rezultati mogu se objasniti time da očevi pružaju više pomoći djetetu na početku srednje škole da bi ga na vrijeme usmjerili na prave izvore informacija o fakultetima te da bi dijete moglo već na početku škole formirati svoje ciljeve vezane za to što će kasnije studirati i samim time uložiti veći napor u učenje onog gradiva koje je važno za daljnje obrazovanje. Upravo zbog navedenog, uključenost oca u pripremu za obrazovna postignuća djeteta opada u višim razredima srednje škole.

Što se tiče razlike u dječjim procjenama ponašanja roditelja s obzirom na razred djeteta, rezultati pokazuju da mlađi adolescenti (prvi i drugi razred) procjenjuju da ih majke više prihvaćaju u odnosu na starije adolescente (treći i četvrti razred srednje škole). Nadalje, djeca prvog razreda procjenjuju da ih očevi više prihvaćaju u odnosu na djecu završna dva razreda srednje škole. Također, djeca u drugom i trećem razredu procjenjuju da ih očevi više prihvaćaju u odnosu na djecu u četvrtom razredu srednje škole (Slika 7). Dobiveni rezultati su u skladu s očekivanjima.

Naime, adolescencija je razdoblje velikih promjena u životu pojedinca u kojem dijete stvara sve više kontakata s vršnjacima, a sve manje vremena provodi s roditeljima, iako su mu oni izuzetan izvor podrške. Također, u ovom razdoblju kod adolescenta se javlja potreba za autonomijom i samostalnošću i ta je potreba izraženija što je dijete starije. Upravo zbog toga je odnos roditelja i djece prvih razreda srednje škole (mlađih adolescenata) još uvijek prožet toplinom i emocionalnošću za razliku od odnosa roditelja sa starijim adolescentima gdje ti adolescenti imaju izraženiju potrebu za autonomijom. Veća potreba za autonomijom i samostalnošću uza sebe veže i manje emocionalnih ponašanja između adolescenta i roditelja.

Konačno, očekivana razlika u obrazovnim očekivanjima roditelja i dječjoj procjeni roditeljskog ponašanja s obzirom na redoslijed rođenja (Tablica 12) u ovom istraživanju nije dobivena. Naime, Blake (1989, prema Maričić, 2006) je u istraživanju s preko 64 000 sudionika ispitivao akademsko postignuće kao funkciju redoslijeda rođenja i veličine obitelji. Prema njegovim rezultatima, u malim i srednjim obiteljima akademsko postignuće nije bilo povezano s redoslijedom rođenja. U velikim obiteljima je bilo najvjerojatnije da će dva najmlađa člana završiti srednju školu i ići studirati. Također je poznata demografska činjenica da osobe višeg socioekonomskog statusa obično potječu iz manjih obitelji i imaju viši stupanj obrazovanja te ovaj faktor može značajno utjecati na činjenicu da li će se u određenom uzorku pokazati efekti redoslijeda rođenja (Howarth, 1980, prema Maričić, 2006). Obitelji nižeg socioekonomskog statusa su obično veće nego one većeg socioekonomskog statusa, tako da u njima ima i više kasnije rođenih. Nejednoznačnost rezultata u pogledu redoslijeda rođenja može biti posljedica nedostatka kontrole faktora poput socioekonomskog statusa i veličine obitelji. Naime, u našem uzorku više od 60% roditelja ima troje ili više djece dok nismo ispitivali njihov socioekonomski status. Prethodno navedena istraživanja pokazuju da kontrola upravo tih faktora može značajno utjecati na rezultate i donošenje zaključaka.

5.2. Razlike u različitim dimenzijama perfekcionizma djece s obzirom na spol, razred i redoslijed rođenja djeteta te stručnu spremu roditelja

Jedan od problema istraživanja bio je utvrditi razliku u različitim dimenzijama perfekcionizma djece s obzirom na spol, razred i redoslijed rođenja te stručnu spremu roditelja. Rezultati su pokazali samo statistički značajnu razliku u postavljanju osobnih standarda dječaka i djevojčica i to u smjeru da dječaci postavljaju sebi, u prosjeku, značajno više standarde od djevojčica. Dobiveni rezultati su u skladu s drugim rezultatima dobivenim u ovom istraživanju. Naime, očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca i majke su značajni prediktori standarda koja će dijete samo sebi postaviti (Tablica 16 i Tablica 18). Uz to, očevi imaju stabilnija obrazovna očekivanja za dječake nego za djevojčice (Slika 2). Ukoliko dječak percipira da su očeva obrazovna očekivanja visoka i stabilna to kod njega može izazvati veću potrebu da on ta očekivanja zadovolji i u skladu s tim on može sebi postavljati više standarde koje želi postići da bi njegova postignuća bila u skladu s onim što roditelji od njega i očekuju te da izbjegne negativnu evaluaciju od strane roditelja. Dosadašnja istraživanja, većinom, nisu potvrdila razliku u ukupnom perfekcionizmu dječaka i djevojčica (npr. Grabar, 2005) iako su utvrđene spolne razlike u različitim specifičnim faktorima perfekcionizma (npr. Kolić-Vehovec, Rončević, 2003).

Nadalje, budući da Flett i Hewitt (2002) naglašavaju da je za razvoj perfekcionizma najznačajnije razdoblje ranog djetinjstva i adolescencije, neznčajna razlika različitim dimenzijama perfekcionizma s obzirom na razred je očekivana. Naime, adolescenti su već do srednje škole u interakciji sa svojom okolinom i s obzirom na vlastite karakteristike razvili perfekcionizam ili ne. Kasniji utjecaj na održavanje ili smanjivanje perfekcionizma ima socijalna okolina pojedinca koja može biti zaštitni i rizični čimbenik. Isto tako, budući da je riječ o adolescentima četiri razreda srednje škole, razlika u godinama je premala da bi značajnost razlika došla do izražaja, ukoliko i postoji.

Što se tiče redoslijeda rođenja, Eckstein je 2000. godine napravio sintezu 151 istraživanja koja su pokazala statistički značajnu povezanost između osobina ličnosti i redoslijeda rođenja i došao do zaključka da se prvorođenima obično pripisuju osobine poput visoke orijentiranosti ka postignuću, najviši IQ, najviši akademski uspjeh/najmanje akademskih problema, najviša motivacija i potreba za postignućem (prema Maričić, 2006).

U skladu s tim, pretpostavka je bila da će zbog većih očekivanja i pritisaka roditelja, prvorođeni pokazivati više znakova perfekcionizma u odnosu na kasnije rođenu djecu, ali to u ovom istraživanju nije potvrđeno, kao ni da se perfekcionizam djece razlikuje s obzirom na stručnu spremu roditelja. Naime, pretpostavilo se da će više znakova perfekcionizma pokazivati djeca visoko obrazovanih roditelja u odnosu na djecu niže obrazovanih roditelja. U prilog rezultatima idu i dobivene neznačajne razlike u obrazovnim očekivanjima i dječjim procjenama ponašanja roditelja s obzirom na redoslijed rođenja i stručnu spremu roditelja. Pretpostavka je bila da što su roditelji obrazovaniji da će težiti tome da njihova djeca budu visoko obrazovana, a ta očekivanja roditelja će utjecati na djecu na način da će ona htjeti zadovoljiti očekivanja roditelja i težiti će što većem uspjehu. Iz takve prevelike orijentacije na uspjeh ili izbjegavanje neuspjeha se vrlo lako može razviti perfekcionizam. Međutim, ukoliko roditelji, bez obzira na stručnu spremu i redoslijed rođenja djeteta, percipiraju da bi njihova djeca trebala nastaviti školovanje i postići viši stupanj obrazovanja da bi im bilo bolje ili ne misle da će im u životu biti bolje bez obzira na stupanj obrazovanja, varijable poput stručne spreme roditelja i redoslijeda rođenja neće imati efekta na razvoj specifičnih simptoma perfekcionizma.

5.3. Doprinos obrazovnih očekivanja i aspiracija roditelja te dječje procjene njihovog ponašanja u objašnjenju pojedinih dimenzija perfekcionizma njihove djece

S ciljem utvrđivanja doprinosa dječje procjene roditeljskog ponašanja te obrazovnih očekivanja i aspiracija roditelja u objašnjenju perfekcionizma njihove djece provedena je standardna regresijska analiza uz prethodnu provjeru međusobne povezanosti pojedinih varijabli dječje procjene roditeljskog ponašanja i obrazovnih očekivanja roditelja. Naime, rezultati su pokazali da što dijete procjenjuje da ga majka više prihvaća te nad njim ima veću psihološku i bihevioralnu kontrolu to procjenjuje i da ga otac više prihvaća i ima nad njim izraženiju psihološku i bihevioralnu kontrolu i obratno. To pokazuje značajnu usklađenost majke i oca u njihovom ponašanju prema djeci. Činjenica je da su u većini slučajeva roditelji usklađeni u svom odgoju i odnosu prema djeci te njihove interakcije s djecom u većoj ili manjoj mjeri uključuju iste obrasce emocionalnosti i kontrole. Istraživanja stabilnosti usklađenosti roditelja u odgoju utvrdila su da je taj odnos stabilan tijekom određenog razvojnog perioda djeteta. Naime, tijekom prijelaza iz jednog razvojnog perioda djeteta u drugi, pri čemu se roditelji susreću s novim izazovima, dolazi do nestabilnosti u usklađenosti roditelja u odgoju (McHale i Rasmussen, 1998; Schoppe- Sullivan i sur., 2004, prema Boričević Maršanić, 2011), da bi se tijekom novog razvojnog perioda postupno ponovno postignula stabilnost. Povoljan prijelaz iz jednog razvojnog perioda u drugi zahtijeva od roditelja da ponovno uspostave dogovor u odgoju.

Također, što djeca procjenjuju da ih očevi više prihvaćaju to procjenjuju psihološku kontrolu majke manjom i obratno. Naime, ukoliko djeca procjenjuju da otac prema njima pokazuje više emocionalnosti te im daje više podrške, majka u tom slučaju, prema procjenama djece, pokazuje manje kontrolirajućih ponašanja. Razlog tome može biti da majka u tom slučaju percipira da je dijete zaštićeno od strane oca koji ga svojom brižnošću ujedno zaštićuje od njene pretjerane kontrole ili se samo dijete osjeća zaštićeno od strane oca koji ga prihvaća pa se manje obazire na eventualna kontrolirajuća ponašanja majke. Također, veća dječja procjena prihvaćanja od strane oca veže za sebe i veća očekivanja i vrednovanje obrazovanja od strane majke.

Što dijete procjenjuje psihološku kontrolu oca većom to je veća promjenjivost obrazovnih očekivanja majke i obratno. Žargonski rečeno, ukoliko je dijete „mezimac“ oca prema kojem otac pokazuje izrazito prihvaćanje to uvelike utječe na ponašanje majke prema tom istom djetetu u smislu da ima veća očekivanja od tog djeteta te u odnosu s tim djetetom pokazuje manje psihološke kontrole i više emocionalnosti dok će majčina očekivanja biti nestabilnija za dijete prema kojem otac pokazuje više psihološke kontrole.

Majčina i očeva očekivanja i vrednovanje znanja, promjenjivost obrazovnih očekivanja te uključenost u obrazovna postignuća su u značajnoj, pozitivnoj korelaciji. Točnije, što su očekivanja oca veća i promjenjivija te što je on više uključen u pripremu za obrazovna postignuća to je vrednovanje obrazovanja i promjenjivost obrazovnih očekivanja majke kao i uključenost u obrazovna postignuća veća i obratno. Ovo je još jedan primjer sukladnosti roditelja u ponašanju prema vlastitoj djeci. Nadalje, manja uključenost oca u postizanju obrazovnih postignuća djeteta veže za sebe i manju promjenjivost obrazovnih očekivanja te manje vrednovanje obrazovanja majke i obratno. Također, što je očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca veće to je veća uključenost majke u postignuća djeteta i obratno. Dobiveni rezultati upućuju na to da postoji veliko slaganje u obrazovnim očekivanjima oca i majke te da roditelji zajedno sudjeluju u održavanju svojih očekivanja. Ukoliko imaju velika očekivanja od vlastite djece, oboje će se uključiti u pripremu za obrazovna postignuća te će u skladu s angažiranosti djece u školi mijenjati svoja očekivanja. Isto vrijedi i obratno. Zanimljivo je istaknuti da djetetove procjene ponašanja majke nisu značajno povezane s obrazovnim očekivanjima oca, dok su procjene ponašanja oca povezane s obrazovnim očekivanjima majke na način da je veća procjena prihvaćanja od strane oca povezana s većim očekivanjima majke, a veća djetetova procjena psihološke kontrole oca sa nestabilnijim očekivanjima majke. Na osnovu navedenog, može se postaviti pitanje je li otac zapravo svojim ponašanjem oblikuje ponašanje i očekivanje majke, što se i može očekivati s obzirom na još uvijek izrazito tradicionalnu strukturu obitelji koja je u ovom istraživanju posebno došla do izražaja. Dakle, određene sukladnosti u odgoju postoje i već su navedene, ali postavlja se pitanje je li otac onaj koji formira ta očekivanja i ponašanja prema djeci kojih se majke pridržavaju? U svakom slučaju, navedenu interpretaciju treba uzeti s oprezom budući da se formirala na temelju korelacija te bi bila točnija da su procjene dobivene iz istog izvora informacija (npr. da su roditelji, uz obrazovna očekivanja, procjenjivali svoju emocionalnost i kontrolu koju pokazuju prema djeci).

5.3.1. Doprinosi obrazovnih očekivanja i dječjih procjena ponašanja majke i oca u razvoju perfekcionizma njihove djece

Iz matrice korelacija (Tablica 15, Tablica 17) između obrazovnih očekivanja roditelja, procjena roditeljskog ponašanja i perfekcionizma vidljiva je značajna povezanost dječjih procjena roditeljskog ponašanja na dimenzijama emocionalnosti i kontrole. Naime, što dijete procjenjuje roditeljsko prihvaćanje većim to procjenjuje psihološku i bihevioralnu kontrolu roditelja manjom. Nadalje, što dijete procjenjuje psihološku kontrolu roditelja većom to procjenjuje i njihovu bihevioralnu kontrolu većom i obratno. Dobiveni rezultati su u skladu s očekivanjima. Ukoliko su roditelji u emocionalnom, podržavajućem odnosu s djecom te od tehnika discipliniranja koriste objašnjenja, pohvale i sl. onda manje nastoje kontrolirati djetetovo ponašanje postavljajući stroga pravila ponašanja i smanjujući mogućnost razvoja osjećaja samostalnosti kod djeteta. Upravo pretjerana psihološka kontrola onemogućuje proces individuacije i dovodi do razvoja psihološke zavisnosti, nepovjerenja u vlastiti identitet i ideje. Ukoliko roditelji na djetetove greške odgovaraju kritikom, kaznama i nedostatkom prihvaćanja, dijete razvija težnju za savršenstvom koja je glavna karakteristika maladaptivnog perfekcionizma. S druge strane, prihvaćanje djeteta te korištenje razgovora, savjeta i podrške pri upozoravanju djeteta na pogreške sprječava razvoj negativnih dimenzija perfekcionizma. Istraživanja, također, pokazuju da je jaka psihološka kontrola djece povezana sa internaliziranim problemima u adolescenciji (Barber, Olsen i Shagle, 1994, prema Perinčić, 2012). Također, i pretjerana bihevioralna kontrola (u ovom slučaju oca) koja se očituje u izrazitom nadziranju djetetovih aktivnosti uz postavljanje strogih pravila može dovesti do razvoja perfekcionizma, dok je, s druge strane, određena, umjerena razina bihevioralne kontrole nužna za discipliniranje djeteta posebno u ovom, za dijete, jako dinamičnom razdoblju.

Nadalje, veće očekivanje i vrednovanje obrazovanja roditelja veže za sebe i veću uključenost roditelja u pripremu za obrazovna postignuća djeteta. Isto vrijedi i obratno. Dakle, veća obrazovna očekivanja roditelja dovode do njihove veće uključenosti u pripremu djeteta za obrazovna postignuća pri čemu roditelji pomažu djetetu u prikupljanju informacija o fakultetima, pri odabiru predmeta na koje će posebno usmjeriti pažnju i sl. Dodatno, veća očekivanja oca dovode do njegove veće uključenosti u pripremu za školska postignuća i samim time su i njegova očekivanja promjenjivija kroz vrijeme. Također, što su očekivanja oca promjenjivija to je veća njegova uključenost u pripremu za obrazovanje te je otac skloniji pokazivati ponašanja tipična za psihološku kontrolu djeteta.

Dakle, ukoliko očekivanja oca nisu stabilna i on mijenja mišljenje o tome koliku razinu obrazovanja će postići njegovo dijete, a ima unaprijed formirane aspiracije za svoje dijete, svoja očekivanja će nastojati stabilizirati i ostvariti na način da će više sudjelovati u pripremi djeteta za buduća obrazovna postignuća te će prema tom djetetu pokazivati više psihološke kontrole.

Ispitivanje povezanosti specifičnih komponenti perfekcionizma s dječjom procjenom ponašanja roditelja i obrazovnim očekivanjima roditelja je pokazalo da dijete procjenjuje roditeljska očekivanja i prigovaranja većima što procjenjuje prihvaćanje majke i oca manjim te psihološku kontrolu roditelja i bihevioralnu kontrolu majke većom. Dodatno, dijete procjenjuje očekivanja roditelja većima što bihevioralnu kontrolu oca procjenjuje većom. Dakle, djeca „iščitavaju“ roditeljska očekivanja i prigovaranja iz njihovih ponašanja gdje manju emocionalnost i veću kontrolu povezuju s većim očekivanjima. Također, djeca koja procjenjuju da ih roditelji više prihvaćaju teže većoj organiziranosti u svom funkcioniranju. Nadalje, što djeca procjenjuju da ih roditelji više kontroliraju to pokazuju i negativnije reakcije na pogreške te smatraju da će njihove pogreške dovesti do gubitka poštovanja drugih. Što dijete procjenjuje da ga otac više prihvaća to je manja zabrinutost djeteta zbog pogrešaka, tj. dijete je manje zabrinuto zbog negativnih posljedica vlastitih pogrešaka. Konačno, što dijete procjenjuje da otac nad njim ima veću bihevioralnu kontrolu to je veća i zabrinutost djeteta zbog pogrešaka jer dijete smatra da će njegove pogreške samo dovesti do dodatnog povećanja kontrole oca te rezultirati nizom negativnih posljedica. Također, što dijete procjenjuje da otac ima nad njim veću psihološku kontrolu to će dijete više sumnjati u vlastitu izvedbu. Za sve povezanosti može vrijediti i obratno.

Što se tiče povezanosti specifičnih faktora perfekcionizma s obrazovnim očekivanjima, rezultati su pokazali da što roditelji imaju veća očekivanja od djeteta to je dijete više usmjereno na organizaciju i red u svom funkcioniranju i u skladu s očekivanjima roditelja postavlja sebi vrlo visoke standarde. Što je veća uključenost majke u pripremu za obrazovna postignuća to je organiziranost djeteta veća kao i standardi koje dijete sebi postavlja vjerojatno zato što cijeni njezinu uključenost i ne želi ju razočarati. Nadalje, veća promjenjivost obrazovnih očekivanja oca vodi većoj zabrinutosti djeteta zbog pogrešaka te većoj procjeni roditeljskih prigovaranja i očekivanja od strane djeteta.

Naime, dijete svjesno promjenjivosti očevih očekivanja kad dobije priliku za dokazivanje, tj. kad percipira očeva očekivanja višima nego inače, postaje zabrinuto zbog vlastitih pogrešaka jer smatra da te pogreške potvrđuju njegovu nesposobnost te da će dovesti do gubitka poštovanja i povjerenja od strane oca. Ta „nedorečena“ očekivanja stvaraju još veći strah od pogrešaka i neuspjeha i upravo zbog toga ta djeca procjenjuju da njihovi očevi postavljaju visoke ciljeve, imaju velika očekivanja te da su pretjerano kritični. Ovo je samo jedno od mogućih objašnjenja dobivenih rezultata. Budući da se na osnovi dobivenih povezanosti ne može zaključivati o uzročno-posljedičnoj vezi, može vrijediti i obratno.

Nadalje, jako je važno naglasiti da perfekcionizam ne mora nužno označavati nešto loše. U istraživanjima je sve prisutnija podjela tog konstrukta na njegove pozitivne i negativne aspekte, odnosno na adaptivni i maladaptivni perfekcionizam. Oni negativni, onesposobljavajući, ometaju pojedinca u svakodnevnom funkcioniranju. Osoba je motivirana strahom od neuspjeha, uobičajeno postavlja nerealno visoke ciljeve i usmjerena je na pogreške pri postizanju tih ciljeva. Adaptivni, odnosno pozitivni perfekcionizam, s druge strane, potiče pojedinca da postavlja teške, ali ostvarive ciljeve koji rezultiraju osjećajem zadovoljstva kad se postignu. Takva je osoba motivirana željom za postignućem (Flett i Hewitt, 2002). Što se tiče specifičnih faktora perfekcionizma korištenih u ovom istraživanju, faktori Organiziranost te Osobni standardi predstavljaju pozitivne aspekte perfekcionizma dok faktori Zabrinutost zbog pogrešaka, Roditeljska očekivanja i prigovarivanja te Sumnja u vlastitu izvedbu predstavljaju negativne aspekte perfekcionizma.

Što se tiče povezanosti pojedinih aspekata perfekcionizma s dječjom procjenom ponašanja roditelja, u ovom istraživanju, pozitivni aspekti perfekcionizma su vezani samo uz dječju procjenu prihvaćanja roditelja. Naime, što djeca procjenjuju da ih roditelji više prihvaćaju onakvima kakvi jesu, to djeca sebi postavljaju više osobne standarde i više su organizirana u svom funkcioniranju i radu. S druge strane, negativni aspekti perfekcionizma su povezani gotovo sa svim aspektima procjene ponašanja roditelja u većoj ili manjoj mjeri (Tablica 19). Nadalje, pozitivni aspekti perfekcionizma su povezani s očekivanjem i vrednovanjem obrazovanja oca i majke te s uključenosti majke u pripremu za obrazovna postignuća. Naime, što roditelji imaju veća očekivanja od djeteta i što je majka više uključena u pripremu djeteta za daljnje obrazovanje dijete će sebi postavljati više standarde te će u svom radu i funkcioniranju biti više organizirano te usmjereno na uspjeh. Isto vrijedi i obratno.

Nadalje, što se tiče obrazovnih očekivanja roditelja, negativni aspekti perfekcionizma, u ovom istraživanju, povezani su samo s promjenjivosti obrazovnih očekivanja oca. Točnije, što očevi imaju nestabilnija očekivanja to su djeca zabrinutija zbog vlastitih pogrešaka te smatraju da roditelji imaju za njih viša očekivanja te da više prigovaraju. Takva djeca teže izbjegavanju neuspjeha da ne bi razočarali oca, ali i sebe. Isto vrijedi i obratno. Takva vrsta orijentacije na izbjegavanje neuspjeha dovodi do negativnih posljedica za funkcioniranje djeteta i razvija se maladaptivni perfekcionizam.

Nadalje, provedene standardne regresijske analize posebno za varijable obrazovnih očekivanja roditelja i dječjih procjena ponašanja majke i oca u ulozi prediktora i pojedinačnih dimenzija perfekcionizma kao kriterija (Tablica 16, Tablica 18) su pokazale da su različite varijable prediktori za različite dimenzije perfekcionizma što je u nastavku sumirano, vodeći računa o tome da se radi o zasebnim analizama.

Značajni prediktori pojave zabrinutosti zbog pogrešaka kod djece su djetetova procjena psihološke kontrole majke i oca te procjena prihvaćanja od strane oca. Naime, ukoliko dijete procjenjuje da ga otac manje prihvaća te da njegovi roditelji nad njim imaju izraženiju psihološku kontrolu, veća je vjerojatnost da će dijete nastojati smanjiti svoje pogreške te da će biti više zabrinuto zbog budućih pogrešaka s ciljem da izbjegavanjem pogrešaka pridobije naklonost roditelja. Nadalje, značajni prediktori organiziranosti djece su djetetove procjene razine prihvaćanja od strane roditelja te očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca. Veća je vjerojatnost da će dijete biti organizirano u svom djelovanju i životu općenito, što procjenjuje da ga roditelji više prihvaćaju te što otac ima veća očekivanja vezana za njegovo obrazovanje te što otac više vrednuje obrazovanje. Također, veća je vjerojatnost da će dijete procijeniti roditeljska očekivanja većima što procjenjuje da ga roditelji manje prihvaćaju te što otac ima izraženiju psihološku kontrolu nad njim. Dodatno, očekivanje i vrednovanje obrazovanja od strane oca je značajan prediktor standarda koje dijete samo sebi postavlja. Naime, što je očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca veće to je veća vjerojatnost da će dijete i samo sebi postaviti više standarde. Značajni prediktori djetetove procjene roditeljskih prigovaranja su djetetova procjena prihvaćanja od strane majke i oca, procjena bihevioralne kontrole majke te promjenjivost obrazovnih očekivanja oca. Naime, što dijete procjenjuje da ga roditelji manje prihvaćaju te da majka ima veću bihevioralnu kontrolu nad njime, a otac ima nestabilnija očekivanja veća je vjerojatnost da će dijete i prigovaranja roditelja procjenjivati većima.

Ukoliko perfekcionizam promatramo kao adaptivan i maladaptivan, iz svega navedenog može se zaključiti da su prediktori adaptivnog perfekcionizma djetetova procjena prihvaćanja od strane majke i oca te očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca, dok su značajni prediktori maladaptivnog perfekcionizma djetetova procjena odbacivanja i psihološke kontrole roditelja, procjena visoke bihevioralne kontrole oca te promjenjivost obrazovnih očekivanja oca.

Dobiveni rezultati su u skladu s očekivanjima. Naime, Fletti Hewitt (2002) u svom radu navode četiri modela koja pretpostavljaju na koji način roditeljska ponašanja utječu na razvoj perfekcionizma kod djece. Model socijalnih očekivanja naglašava da se perfekcionizam kod djece razvija iz razloga što djeca iz ponašanja roditelja uče da mogu dobiti podršku od roditelja samo ako su savršena. S ciljem postizanja tog savršenstva djeca razvijaju perfekcionizam koji ih može dovesti do toga da sebi postavljaju previsoke ciljeve koji dodatno negativno utječu na njihovo psihičko funkcioniranje. Veća psihološka kontrola oca dovodi do veće težnje djeteta da udovolji zahtjevima oca da bi na taj način osiguralo podršku i prihvaćanje oca. Ukoliko otac na eventualne pogreške djeteta reagira kritikom, kaznom i drugim postupcima tipičnim za visoku psihološku kontrolu na taj način kod djeteta može potaknuti postavljanje visokih osobnih standarda i samim time razvoj maladaptivnog perfekcionizma.

5.4. Kritički osvrt na provedeno istraživanje i implikacije

Budući da je ideja o ovom istraživanju nastala kao rezultat nedostatka istraživanja u ovom području, doprinos ovog istraživanja je, između ostalog i u tome što je u istraživanju korišten novi upitnik SEAEA kojim su se ispitivala obrazovna očekivanja oca i majke. SEAEA upitnik je po prvi put u ovom istraživanju preveden na hrvatski jezik te je na našem uzorku pokazao zadovoljavajuće metrijske karakteristike.

Budući da su se, u ovom istraživanju, zaključci donosili većinom na temelju dobivenih korelacija koje ograničavaju zaključivanje o uzročno–posljedičnoj vezi korištenih varijabli, pojedina objašnjenja korelacija u obliku mogućih, naizgled logičnih odnosa i uzročno–posljedičnih veza treba razmatrati s oprezom, vodeći računa o tome da za sve povezanosti može vrijediti i obratni odnos uzročnosti. Naime, da bi uopće mogli zaključivati o uzrocima perfekcionizma, potrebno je provesti longitudinalno istraživanje koje bi dalo jasniju sliku što je korištenih varijabli (očekivanja i ponašanja roditelja) uzrok, a što posljedica perfekcionizma djeteta. Nadalje, istraživanje je rađeno na prigodnom, namjernom uzorku (u malom gradiću Dalmatinske zagore) i s obzirom na to se rezultati ne mogu generalizirati, bilo bi poželjno istraživanje ponoviti na nekom drugom, reprezentativnijem uzorku, s većim brojem ispitanika (trijada). Naime, nedostatak ovog istraživanja jest mali broj jedinica analize što je razlog slabe statističke snage. Važno je naglasiti da i ovo istraživanje, upravo zbog specifičnog uzorka, ima veliku važnost budući da još uvijek jako veliki broj ljudi živi u sredinama poput ove gdje se provodi manje istraživanja i manje se ispituje i kontrolira utjecaj specifičnih načina funkcioniranja unutar obitelji na razvoj djece. Definitivno ne bi trebalo ni u budućim istraživanjima zanemariti manje sredine koje obiluju različitim specifičnim obrascima odnosa i ponašanja koja, zbog češćih provođenja istraživanja u velikim gradovima, ostaju neistražena, a mogu imati izuzetno veliki značaj za razvoj i psihičko funkcioniranje pojedinca.

S druge strane, kao veliku prednost ovog istraživanja, važno je istaknuti da su informacije o obrazovnim očekivanjima i ponašanju roditelja te perfekcionizmu dobivene iz tri različita izvora informacija. Točnije, od djeteta su dobivene procjene o ponašanju roditelja i perfekcionizmu, dok su od roditelja prikupljene informacije o njihovim obrazovnim očekivanjima. Na ovaj način izbjegnuto je uobičajeni nedostatak sličnih istraživanja vezan za umjetno povećanje korelacije zbog zajedničke varijance.

Konačno, praktična implikacija ovih rezultata leži u tome da se roditeljima osvijesti i naglasi važnost njihovog ponašanja i obrazovnih očekivanja na razvoj perfekcionizma (posebno očevima) te da im se naglasi da je odnos percepcije i stvarnog ponašanja i očekivanja roditelja jako bitan za pravilan razvoj djeteta. Osvješćivanjem važnosti adekvatnog ponašanja roditelja bi se možda moglo, barem donekle, utjecati na sprječavanje razvoja negativnog perfekcionizma kod djece.

6. ZAKLJUČCI

1. a) Utvrđena je statistički značajna razlika u uključenosti majke i oca u pripremu za obrazovna postignuća i to u smjeru da majke, u prosjeku, više sudjeluju u pripremi djeteta za obrazovna postignuća u odnosu na očeve.
b) Utvrđena je statistički značajna razlika u promjenjivosti obrazovnih očekivanja i aspiracija oca s obzirom na spol djeteta. Naime, očeva promjenjivost obrazovnih očekivanja i aspiracija je značajno veća za djevojčice nego za dječake.
c) Utvrđena je statistički značajna razlika u dječjoj procjeni ponašanja roditelja. Djeca procjenjuju da ih majke više prihvaćaju i više psihološki kontroliraju u odnosu na očeve.
d) Dobivena je statistički značajna razlika u sudjelovanju u pripremi za obrazovna postignuća oca te razlika u dječjoj procjeni prihvaćanja majke i oca s obzirom na razred djeteta. Uključenost oca u pripremu za obrazovna postignuća je značajno veća u prvom razredu srednje škole u odnosu na više razrede dok se kod učenika viših razreda uključenost oca značajno ne razlikuje. Majke u prosjeku pokazuju više prihvaćanja djece u prvom razredu u odnosu na treći i četvrti razred kao i u drugom razredu u odnosu na treći i četvrti razred srednje škole. Konačno, djeca prvog razreda procjenjuju da ih očevi više prihvaćaju u odnosu na djecu završna dva razreda srednje škole. Također, očevi, u prosjeku, pokazuju veće prihvaćanje djece u drugom i trećem razredu u odnosu na djecu u četvrtom razredu srednje škole.
2. Ispitivani efekti socio-demografskih varijabli na dimenzijama perfekcionizma uglavnom nisu značajni uz iznimku dobivene statistički značajne razlike u postavljanju osobnih standarda dječaka i djevojčica, pri čemu dječaci postavljaju značajno više osobne standarde u odnosu na djevojčice.
3. a) Značajni prediktori pojave zabrinutosti zbog pogrešaka kod djece su dječja procjena psihološke kontrole majke i oca te dječja procjena prihvaćanja od strane oca. Naime, što je prihvaćanje oca manje, a psihološka kontrola majke i oca veća to će dijete više biti zabrinuto zbog vlastitih pogrešaka.

- b) Značajni prediktori organiziranosti djece su dječja procjena prihvaćanja od strane roditelja te očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca. Naime, veća je vjerojatnost da će dijete biti organizirano što procjenjuje da ga roditelji više prihvaćaju te što otac ima veća očekivanja i više vrednuje obrazovanje.
- c) Značajni prediktori procjene roditeljskih očekivanja od strane djeteta su djetetova procjena prihvaćanja majke i oca te procjena psihološke kontrole oca. Naime, veća je vjerojatnost da će dijete procijeniti roditeljska očekivanja većima što procjenjuje prihvaćanje od strane roditelja manjim te psihološku kontrolu oca većom.
- d) Očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca je značajni prediktor standarda koje dijete samo sebi postavlja. Naime, što je očekivanje i vrednovanje obrazovanja oca veće to je veća vjerojatnost da će dijete i samo sebi postaviti više standarde.
- e) Značajni prediktori djetetove procjene roditeljskih prigovaranja su dječja procjena prihvaćanja od strane majke i oca, procjena majčine bihevioralne kontrole te promjenjivost obrazovnih očekivanja oca. Naime, što dijete procjenjuje da ga roditelji manje prihvaćaju te da majka ima veću bihevioralnu kontrolu nad njime, a otac ima nestabilnija očekivanja veća je vjerojatnost da će dijete i prigovaranja roditelja procjenjivati većima.

7. LITERATURA

- Allen, J. P., Land, D. R. (1999). *Attachment in adolescence*. U J. Cassidy and P. R. Shaver, *Handbook of Attachment, Theory, Research, and Clinical Applications*. New York: The Guilford Press.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct, *Child Development*, 67: 3296-3319.
- Barber, B. K., Olsen, J. E., Shagle, S. C. (1994). Associations between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors, *Child Development*, 65: 1120-1136.
- Belavić, I. (2006). *Povezanost perfekcionizma, anksioznosti i depresivnosti kod djece*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model, *Child Development*, 55: 83-96.
- Boričević Maršanić, V. (2011). *Povezanost usklađenosti roditelja u odgoju s emocionalnim i ponašajnim problemima adolescenata*. Disertacija. Zagreb: Medicinski fakultet.
- Burić, I., Macuka, I., Sorić, I., Vulić-Prtorić, A. (2007). Samopoštovanje u ranoj adolescenciji: važnost uloge roditeljskoga ponašanja i školskoga dostignuća. *Društvena istraživanja*, 4-5, 887-906.
- Burušić, J., Babarović, T. (2010). Koliko daleko padaju jabuke od stabla? Odnos obrazovnih postignuća djece i obrazovne razine njihovih roditelja. *Društvena istraživanja*, 4-5, 709-730.
- Fan, X., Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: A meta analysis. *Educational Psychology Review*, 13, 1-22.
- Fisher, P. A., Leve, L. D., O'Leary, C. C., Leve, C. (2003). Parental monitoring of children's behavior: Variations across stepmother, stepfather, and two-parent biological families. *Family Relations*, 52 (1), 45-52.
- Flett, G. L., Hewitt, P. L. (2002). Perfectionism and maladjustment: An overview of theoretical, definitional, and treatment issues. *US: American Psychological Association*.
- Frost, R. O., Heimberg, R. G., Holt, C. S., Mattia, J. I. i Neuberg, A. L. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*. 14, 449-468.

- Grabar, M. (2005). *Nadarenost i neurotski perfekcionizam kod osnovnoškolaca*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Gregurović, M., Kuti, S. (2010.), Učinak socioekonomskog statusa na obrazovno postignuće učenika: Primjer PISA istraživanja, Hrvatska 2006. *Revija za socijalnu politiku*, 17 (2): 179-196.
- Grolnick, W. S., Ryan, R. M., Deci, E. L. (1991). The inner resources for school performance: Motivational mediators of children's perceptions of their parents. *Journal of Educational Psychology*, 83, 508-517.
- Grolnick, W. S., Ryan, R. M. (1989). Parent styles associated with children's self-regulation and competence in school. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 890-898.
- Hartos, J. L., Power, T. G. (2000). Association between mother and adolescent reports for assessing relations between parent-adolescent communication and adolescent adjustment. *Journal of Youth and Adolescence*, 29, 441-450.
- Haveman, R., Wolfe, B. (1995.), The determinants of children's attainments: A review of methods and findings. *Journal of Economic Literature*, 33 (4), 1829-1878.
- Hewitt, P. L., Flett, G. L. (1991). Dimensions of perfectionism in unipolar depression. *Journal of Abnormal Psychology*, 100 (1), 98-101.
- Higgins, E. T. (1987). Self-discrepancy: A theory relating self and affect. *Psychological Review*, 94, 319-340.
- Jacob, J. M. (2010). *Parental expectations and aspirations for their children's educational attainment: An examination of the college-going mindset among parents*. Dizertacija. Minnesota: University of Minnesota.
- Janković, J., Laklija, M. (2011) Povezanost ranih roditeljskih poruka i nepoželjnih oblika ponašanja djece osnovnoškolske dobi. *Kriminologija i socijalna integracija*, 2, 27-43.
- Kanter Agliata, A. (2005). *College students' well-being: the role of parent-college student expectation discrepancies and communication*. Dizertacija: University of Central Florida.
- Keresteš, G. (2002). Spol roditelja te dob i spol djeteta kao odrednice roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 1-2, 7-24.
- Kolić-Vehovec, S., Rončević, B. (2002). Perfekcionizam, ispitna anksioznost i akademsko samopoimanje darovitih gimnazijalaca. *Društvena istraživanja*, 5 (67), 679-702.
- Krstić, K. (2008). Povezanost pojma o sebi i predstave adolescenata kako ih vide "značajni drugi". *Psihologija*, 41, 539-553.

- Kuterovac-Jagodić, G., Keresteš, G. (1997). Perception of parental acceptance-rejection and some personality variables in young adults. *Društvena istraživanja*, 6, 477-493.
- Lacković-Grgin, K. (2006). *Psihologija adolescencije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lacković-Grgin, K., Penezić, Z. i Žutelija, S. (2001). Dobne i spolne razlike u samootkrivanju adolescenata različitim osobama, *Društvena istraživanja*, 53, 341-365.
- Macuka, I. (2007). Uloga dječje percepcije roditeljskoga ponašanja u objašnjenju internaliziranih i eksternaliziranih problema. *Društvena istraživanja*, 6, 1179- 1202.
- Macuka I., Vulić-Prtorić A. (2006). *Children's perception of parental acceptance and rejection: age and gender differences*, 1st International Congress on Interpersonal Acceptance and Rejection, Istanbul: Turkey.
- Maričić, B. (2006). *Povezanost osobina ličnosti i redoslijeda rođenja*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Marković, K. (2007). *Obiteljska studija perfekcionizma*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Mau, W. (1995). Educational planning and academic achievement of middle school students: A racial and cultural comparison. *Journal of Counseling and Development*, 73, 518-527.
- Perinčić, D. (2012). *Odnos percepcije roditeljskog ponašanja i eksternaliziranih problema kod adolescenata*. Stručni magistarski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Peterson, G. W., Hann, D. (1999). Socializing children and parents in families. *Handbook of marriage and the family*, 2, 327–370.
- Pettit, G. S., Laird, R. D., Dodge, K. A., Bates, J. E., Criss, M. M. (2001). Antecedents and behavior-problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence, *Child Development*, 72 (2): 583-598.
- Raty, H. (2006). What comes after compulsory education? A follow-up study on parental expectations of their child's future education. *Educational Studies*, 32, 1-16.
- Rohner, R. P. (1998). Father love and child development: History and current evidence. *Current Directions in Psychological Science*. 7, 157-161.
- Slaney, R. B., Ashby, J. S. (1996). Perfectionist: study of a criterion group. *Journal of Counseling and Development*. 74(4), 393-399.
- Šimić Šašić, S., Klarin, M., Proroković, A. (2011) Socioekonomske prilike obitelji i kvaliteta obiteljske interakcije kao prediktori školskog uspjeha srednjoškolaca Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Makedoniji. *Ljetopis socijalnog rada*, 18, 31-62.

- Todorović, D., Zlatanović, LJ., Stojiljković, S., Todorović, J. (2009). Povezanost perfekcionizma sa samopoštovanjem i depresivnošću kod studenata. *Godišnjak za psihologiju*, 8, 173-184.
- Vizek Vidović, V., Rijavec, M., Vlahović Štetić, V., Miljković, D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP-VERN.
- Vulić-Prtorić, A. (2002). Obiteljske interakcije i psihopatološki simptomi u djece i adolescenata. *Suvremena psihologija*, 1, 31-51.
- Vulić-Prtorić, A. (2002). Strahovi u djetinjstvu i adolescenciji. *Suvremena psihologija* 5 (2), 271-293.
- Wang, L., Heppner, P. P. (2002). Assessing the impact of parental expectations and psychological distress on Taiwanese college students. *The Counseling Psychologist*, 30, 582-608.
- Youniss J., Smollar J. (1985) *Adolescent relations with mothers, fathers and friends*, Chicago: University of Chicago Press.
- Zahn-Waxler, C., Klimes-Dougan, B., Slattery, M. J. (2000.), Internalizing problems of childhood and adolescence: Prospects, pitfalls and progress in understanding the development of anxiety and depression, *Development and Psychopathology*, 12: 443-466.
- Zhan, M. (2006). Assets, parental expectations and involvement, and children's educational performance. *Children and Youth Services Review*, 28, 961-975.
- Zubčić T., Vulić-Prtorić A. (2008). *Multidimenzionalna skala perfekcionizma (MPS-F)* u Penezić Z. i sur. (ur.). Zbirka psihologijskih skala i upitnika - Svezak 4; Zadar : Sveučilište u Zadru, 23-35.

8. PRILOZI

Prilog 1. Prikaz faktorske analize SEAEA upitnika (N=177)

Čestica	Očekivanje i vrednovanje obrazovanja	Promjenjivost očekivanja i aspiracija	Priprema za obrazovna postignuća
Nadam se da će moje dijete nastaviti s obrazovanjem nakon srednje škole.	0,521		
Moje dijete je svjesno mojih idealnih obrazovnih očekivanja prema njemu.	0,472		
U savršenom svijetu moje bi dijete završilo fakultet.	0,477		
Imam velike ambicije u pogledu obrazovanja svog djeteta.	0,571		
Moje nade i snovi za obrazovanje mog djeteta mijenjaju se s njegovim odrastanjem.		0,834	
Moje idealne nade i snovi za obrazovanje mog djeteta mijenjaju se tijekom vremena ovisno o njegovom školskom uspjehu.		0,776	
Volio/la bih da moje dijete diplomira na fakultetu.	0,524		
Volio/la bih da moje dijete postigne napredni stupanj (magistar struke, doktor znanosti, itd.)	0,444		
Kako sad stvari stoje, očekujem da će moje dijete nastaviti obrazovanje nakon srednje škole.	0,507		
Moje dijete je svjesno mojih obrazovnih očekivanja prema njemu.	0,503		
Realno je očekivati da će moje dijete završiti fakultet.	0,711		
Moja očekivanja prema obrazovanju mog djeteta mijenjaju se kako ono odrasta.		0,820	
Znam da će moje dijete dobro riješiti prijemne ispite i/ili državnu maturu.	0,669		
Mislim da je izgledno da će moje dijete postići naprednu diplomu. (postati magistar struke, doktor znanosti, itd.)	0,639		
Smatram da je fakultetsko obrazovanje važno za budućnost mog djeteta.	0,439		
Pomažem svom djetetu pri odabiru predmeta koji će ga pripremiti za fakultet.			0,569
Potičem svoje dijete da istraži različite fakultete i sveučilišta.			0,736
Rekao/la sam svom djetetu da očekujem da ide na fakultet nakon srednje škole.			0,382
Moja očekivanja o obrazovanju mog djeteta mijenjala su se tijekom vremena na osnovi njegovog školskog uspjeha.		0,619	
Redovito razgovaram sa svojim djetetom o njegovim obrazovnim planovima nakon srednje škole.			0,534
Potičem svoje dijete da uči predmete koji mu predstavljaju izazov.			0,528
Pomažem svom djetetu pri planiranju upisa na fakultet.			0,667
Karakteristični korijen	4,100	2,520	2,720
Postotak objašnjene varijance (%)	18,6	11,5	12,4

Prilog 2. Prikaz Pearsonovih koeficijenata korelacije između pojedinačnih faktora perfekcionizma kod djece (N=93)

Varijabla	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.Zabrinutost zbog pogrešaka	-	0,071	0,490	0,457	0,621	0,363
2.Organiziranost		-	-0,033	0,383	0,131	-0,215
3.Roditeljska očekivanja			-	0,312	0,288	0,610
4.Osobni standardi				-	0,244	-0,043
5.Sumnja u vlastitu izvedbu					-	0,269
6.Roditeljska prigovaranja						-

*značajne povezanosti su podebljane ($p < 0,05$)

Prilog 3. Deskriptivna statistika pojedinih dimenzija perfekcionizma s obzirom na spol, razred i redosljed rođenja djeteta te stručnu spremu roditelja

Tablica 1

Deskriptivni parametri pojedinih dimenzija perfekcionizma dječaka i djevojčica

Dimenzije perfekcionizma	Dječaci		Djevojčice	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
1. Zabrinutost zbog pogrešaka	2,43	0,89	2,39	0,75
2. Organiziranost	4,07	0,91	4,17	0,65
3. Roditeljska očekivanja	2,72	1,16	2,58	0,95
4. Osobni standardi	3,45	0,87	2,99	0,75
5. Sumnja u vlastitu izvedbu	2,45	0,84	2,79	0,78
6. Roditeljska prigovaranja	2,00	0,90	2,01	0,87

Tablica 2

Deskriptivni parametri pojedinih dimenzija perfekcionizma s obzirom na razred djeteta

Dimenzije perfekcionizma	1. razred		2. razred		3. razred		4. razred	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
1. Zabrinutost zbog pogrešaka	2,25	0,85	2,35	0,64	2,38	0,90	2,67	0,76
2. Organiziranost	4,12	0,68	4,15	0,65	4,13	0,72	4,12	0,98
3. Roditeljska očekivanja	2,30	1,00	2,55	1,00	2,82	1,01	2,83	1,06
4. Osobni standardi	2,78	0,70	3,15	0,70	3,26	0,88	3,41	0,92
5. Sumnja u vlastitu izvedbu	2,43	0,81	2,59	0,69	2,89	0,90	2,75	0,81
6. Roditeljska prigovaranja	2,06	0,93	1,69	0,59	2,23	1,03	2,05	0,86

Tablica 3

Deskriptivni parametri pojedinih dimenzija perfekcionizma s obzirom na redosljed rođenja djeteta

Dimenzije perfekcionizma	Najstarije dijete		Srednje dijete		Najmlađe dijete	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
1. Zabrinutost zbog pogrešaka	2,42	0,90	2,32	0,62	2,44	0,78
2. Organiziranost	4,19	0,77	4,07	0,78	4,10	0,72
3. Roditeljska očekivanja	2,63	1,13	2,56	0,83	2,67	1,02
4. Osobni standardi	3,07	0,80	3,24	0,79	3,20	0,89
5. Sumnja u vlastitu izvedbu	2,63	0,82	2,75	0,79	2,67	0,84
6. Roditeljska prigovaranja	2,08	0,98	1,71	0,63	2,10	0,87

Tablica 4

Deskriptivni parametri pojedinih dimenzija perfekcionizma s obzirom na stručnu spremu majke

Dimenzije perfekcionizma	1. kategorija		2. kategorija		3. kategorija	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
1. Zabrinutost zbog pogrešaka	2,44	0,63	2,32	0,87	2,46	0,92
2. Organiziranost	4,33	0,55	4,05	0,78	4,01	0,90
3. Roditeljska očekivanja	2,72	0,96	2,44	1,00	2,82	1,10
4. Osobni standardi	3,19	0,78	2,98	0,86	3,43	0,83
5. Sumnja u vlastitu izvedbu	2,84	0,72	2,58	0,81	2,60	1,00
6. Roditeljska prigovaranja	1,92	0,69	1,92	0,77	2,19	1,18

Napomena: U prvu kategoriju uključeni su roditelji koji imaju završenu osnovnu i srednju trogodišnju školu, u drugu oni sa četverogodišnjom školom, a u treću roditelji sa višim stupnjem obrazovanja (završen fakultet, magisterij, doktorat).

Tablica 5

Deskriptivni parametri pojedinih dimenzija perfekcionizma s obzirom na stručnu spremu oca

Dimenzije perfekcionizma	1. kategorija		2. kategorija		3. kategorija	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
1. Zabrinutost zbog pogrešaka	2,36	0,76	2,50	0,87	2,35	0,82
2. Organiziranost	4,14	0,82	4,07	0,82	4,30	0,48
3. Roditeljska očekivanja	2,78	1,03	2,45	0,90	2,50	1,27
4. Osobni standardi	3,13	0,79	3,02	0,88	3,44	0,81
5. Sumnja u vlastitu izvedbu	2,50	0,68	2,86	0,93	2,54	0,76
6. Roditeljska prigovaranja	2,18	0,98	1,96	0,86	1,73	0,53

Napomena: U prvu kategoriju uključeni su roditelji koji imaju završenu osnovnu i srednju trogodišnju školu, u drugu oni sa četverogodišnjom školom, a u treću roditelji sa višim stupnjem obrazovanja (završen fakultet, magisterij, doktorat).